70 kr

SUNNE-BYGDA

Årgång 28 ÅRSSKRIFT FÖR SUNNE HEMBYGDSFÖRENING År 2019

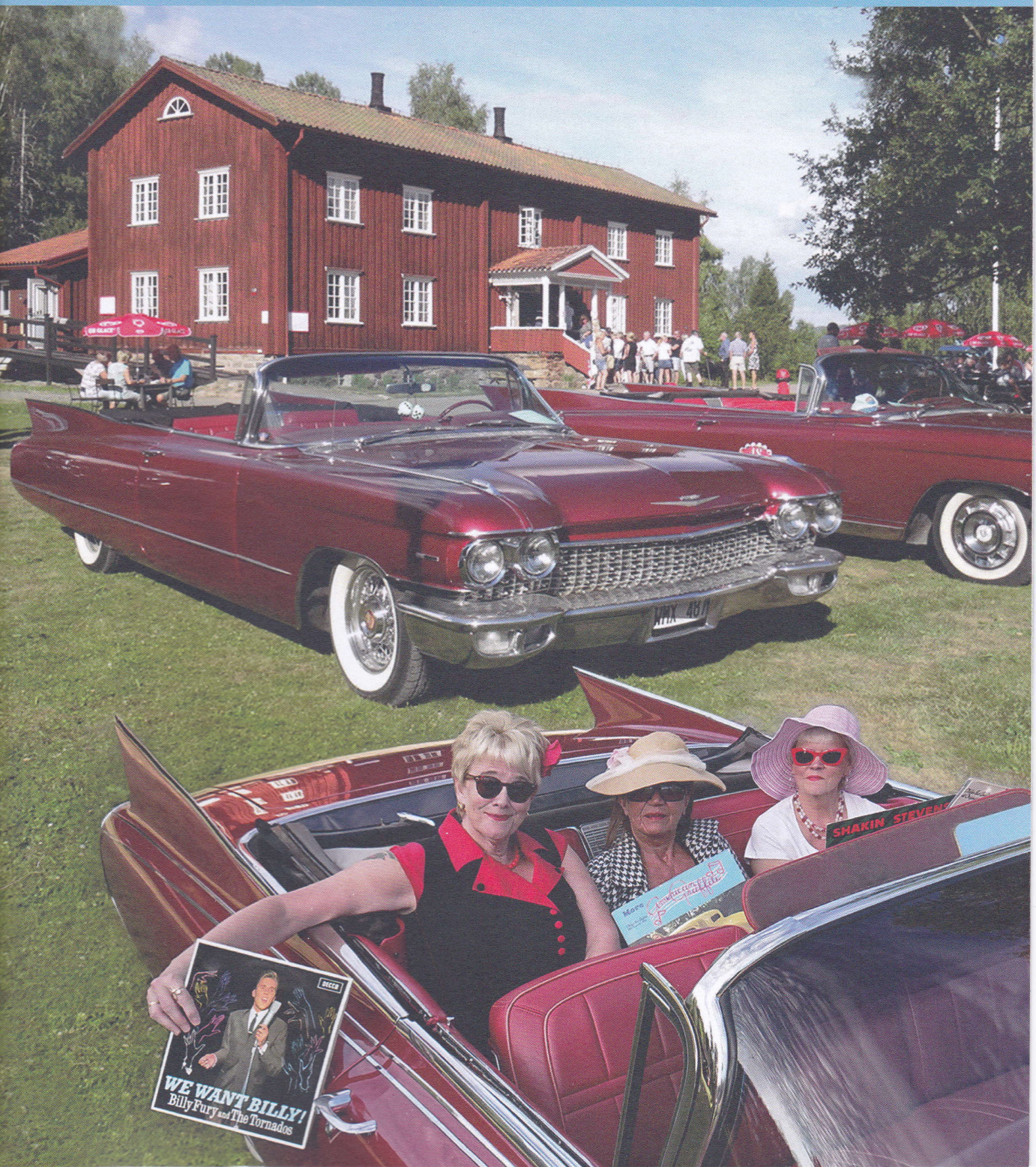

Midsommarafton.

På årsmötet 2018 avtackades:
Göte Oregren, Lotta Neckman och Bror Bergfeldt.

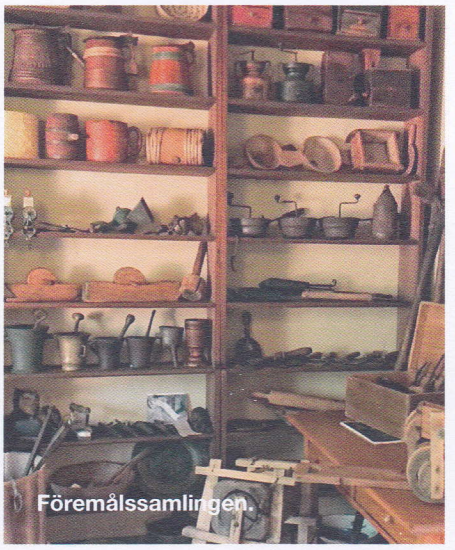

Föremålssamlingen.

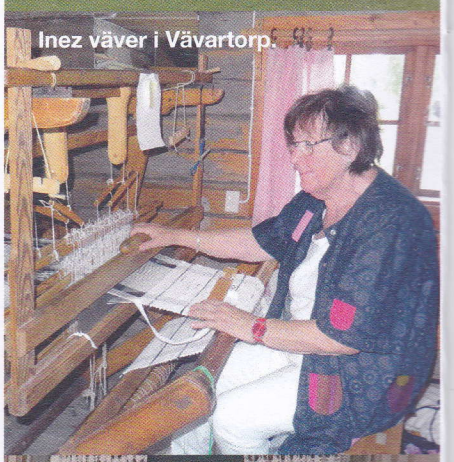

Inez väver i Vävartorp.

Brasafton.

Julmarknad.

Julmarknad.

Tomten.

Processionen med midsommarstången.

Innehåll

5 **Ordförande har ordet**
Tomas Berglund

6 **Planerade arrangemang 2019**
Styrelsen

7 **Maistin Berglund hedersmedlem**
Styrelsen

8 **Året som gått**
Birgitha, Therese och Lena

12 **Lanthandeln – kulturbärare av social betydelse**
Kjell Göthe

15 **Ny bok, Sjukstôga i Sunne**
Berit Juhl

17 **Texaco i Sunne**
Ulf Dahlberg

20 **Kvarteret Bagaren**
Ulf Dahlberg

22 **Vandrarhemmets nya arrendatorer**
Styrelsen

23 **Ammis Vinyl och Veteranfordon**
Lena Eriksson

25 **Återkomsten till Lysvik**
Kjell Göthe

26 **Finnfolket**
Kjell Göthe

28 **Somrarna i Lysvik präglade Tage Erlander**
Kjell Göthe

31 **Föremålssamlingen**
Lena Eriksson

33 **Veteranfordonsdagen**
Lena Eriksson

34 **Betelkapellet en 110-årig epok**
Ur Fryksdals-Bygden

36 **Barnmorskearbetet i Fryksdalen förr**
Maj Larsson

38 **Första handlaren i Stöpafors**
Kerstin Meric

40 **Studiebesök hos Westlunds**
Kerstin Meric

42 **Haglunds kiosk**
Barbro Haglund-Hassel

Välkommen till Bildarkivet

Vi finns på bottenvåningen i Anneforsskolan
Vi har ca 50 000 bilder som vi kan hjälpa dig att söka fram ur vår databas på Internet
Öppet: måndag–fredag 10.00–14.00
Telefon: 0565-101 20, e-post: bildarkivet.sunne@telia.com
www.hembygd.se/sunne

Framsidan:
"Vi har det bra, här bak i bilen". Foto: Karina Johansson. Montage: Marie Söhrman.

Välkommen som medlem i Sunne Hembygdsförening

Avgift, enskild medlem ..... 135 kr
Familj ..... 210 kr
Företag ..... 260 kr

Som medlem får du

- Medlemstidningen Sunne-Bygda
- Reducerad hyreskostnad, lika med medlemsavgiften, för Askersbygården
- Hemlig resa för medlemmarna 2019

Sunne Hembygdsförening

Hembygdsvägen 7
686 31 Sunne
tel: 0565-101 20
Bankgiro 5144-7704
www.hembygd.se/sunne
bildarkivet.sunne@telia.com

Manusstopp för nästa Sunne-Bygda
9 december 2019

Redaktion och annonsförsäljning

Ansvarig utgivare: Tomas Berglund
Redaktör: Birgitha Libert
Redaktion: Lena Eriksson
Kerstin Meric
Birgitha Libert
Annonsförsäljning: Cecilia Hörnsten

Grafisk form: KM IDÉ
Kjell Sundström

Sunne-Bygda ISSN 1650-0237

Styrelsen 2018

Ordf. Tomas Berglund 070-600 21 70
Vice. ordf. Birgitha Libert 0730-93 12 37
Kassör Therese Stenmark Jansson . 070-336 65 98
Sekreterare Gerd Karlsson 076-800 89 39

Ledamöter

Hans Ulrich Gyllenberg 0565-104 57
Sune Hägg 070-857 19 86
Kerstin Meric 070-939 43 68

Suppleanter

Cecilia Hörnsten 070-390 82 34
Anna-Greta Wallroth 0565-103 15

Revisorer

John Montgomery 0565-921 76
Ingvar Bengtsson 0565-921 45

Revisorssuppleanter

Margareta Wikström 0565-302 58
Torsten Johansson 0565-108 93

Valberedning

Lena Eriksson s. k. 0730-53 93 46
Ann-Marie Gottfridsson 070-361 64 12
Caroline Bössfall 076-108 33 25

Registrering av gåvor

Bildarkivet 0565-101 20

Bildarkivet i Anneforsskolan

Öppet måndag– fredag 10–14 ..... 0565-101 20

Bokning av Askersbygården

Therese Stenmark Jansson 070-336 65 98

MEDDELA OSS DIN ADRESSÄNDRING!
Sunne Hembygdsförening
Hembygdsvägen 7
686 31 SUNNE
tel: 0565-101 20
e-post: bildarkivet.sunne@telia.com

Ordförande har ordet

ETT NYTT ÅR är här och jag ska försöka samla ihop det som har hänt på hembygdsgården under året med alla arrangemang och arbeten som har utförts. En omfattande fönsterrenovering på Askersbygården och Bildarkivet har gjorts under sommaren. En ny öppning med dörr i receptionen så att inte arrendatorn behöver gå genom lanthandeln.

VI ANORDNADE en veteranbilsutställning i samband med en nävgrötskväll. Detta blev en stor succé med fint väder och många besökande. Vi arrangerade detta en gång till under sensommaren med ett Veteranfordonstema i tillsammans med Askersby Kalasik Klubb och fick samma respons med många besökande.

VANDRARHEMMETS ARRENDATOR hade sagt upp sig, så vi fick se oss om efter en ny. Vi fastnade för ett trevligt par från Holland. De började arrendet i januari 2019. En resa gjordes för alla som hjälpt till under sommaren. För att följa vårt tema veteranfordon gick resan till Fordonsmuseet i Torsby. Sedan åkte vi till Kalasmakeriet i Gräsmark för en god middag i vacker miljö, en lyckad resa med mycket uppskattning.

VI HAR kunnat genomföra alla arrangemang under året tack vare våra medlemmars hjälp. Ett stort och varmt tack till er alla.

Tomas Boglund.

Varmt välkommen till

HEMBYGDSGÅRDEN
B&B SUNNE

Sunne Hembygdsgård B&B
Marco Hollander och Inge Lokker
Hembygdsvägen 7
686 31 SUNNE

Tfn: 070-559 03 00
www.sunnehembygdsgardbb.se
Facebook Sunne B&B Hembygdsgård
info@sunnehembygdsgardbb.se

Planerade arrangemang 2019

Lördag 9 mars 15.00
Årsmöte i Askersbygården.

Stickkafé tisdagar 11.00
Ojämna veckor med start 12 februari.
Ta med ditt handarbete så dricker vi kaffe och strir!

Tisdag 30 april 17.00
Valborgsmässofirande. Sång av Sunne Manskör.
Vårtalare. Kaffeservering från kl. 17.00.
Majbrasan tänds 19.15.

Fredag 21 juni Midsommarfirande
13.00 Vi klär midsommarstången vid Anneforsskolan. Ta med blommor! Alla barn får låna varsin flagga och gå med i processionen till Askersbygården.
15.00 Midsommarstången reses till musik av *Sunnlåt.* Dans och lek kring midsommarstången med *Sunne Folkdansare.* Lotteri. Lanthandeln öppen. Servering av midsommarbakelse och kaffe, varm korv. Svensk Handel bjuder alla barn med krans i håret på glass. Folkdräktsklädda bjuds på kaffe.

Nävgrötskvällar med underhållning
Onsdagar kl 17.00. 3/7, 10/7, 17/7, 24/7, 31/7.

Kulturveckan i Sunne 4–11 augusti

Medlemsresan i under hösten

Stickkafé
Tisdagar ojämna veckor i oktober och november.
Med start 8 oktober.

Oktober
Bildvisning, se kommande annons.

November
Arkivens Dag, lördag 9 november.
Brasafton, se annons i Sunnenytt.

December
Julmarknad och luciafirande.

Sunne Hembygdsförenings Årsmöte

Lördag 9 mars 15.00
Askersbygården

Vi bjuder på
kaffe och smörgåstårta

Välkomna

nya sunne grossisten
Företagsleverantören i Fryksdalen

Kontorsmateriel – Emballage – Torkpapper
Dricka – Konfektyr – Snabbmat

Norrgårdsgatan 9 A
686 35 SUNNE
Tel. 0565-100 87

www.sunnegrossisten.com

Maistin Berglund hedersmedlem

Maistin är sedan många år en engagerad medlem i hembygdsföreningen. Många av hennes vävda alster pryder vår hembygdsgård, allt från gardiner och dukar till löpare och mattor, fantastiskt välgjort och vackert.

Maistin bor i Askersby och härstammar från gården När Jon Orsan i samma hemman. Länge var denna mangårdsbyggnad tänkt som föreningens hembygdsgård, men 1945 inköptes parstugan, monterades ner och flyttades till hembygdsgården i Sunne 1954. Vid invigningen av byggnaden 1957 gavs den namnet Fryksdalsgården, i dag kallas den Askersbygården.

VANLIG GRAFISK FORM
KM IDÉ

☆ Reklamfoldrar
☆ Vykort
☆ Tidningar
☆ Boklayout
☆ Hemsidor
☆ Annonser
☆ Bildbyrå

Kjell Sundström
0565-303 20 • 070-351 28 32
kjell@km-ide.se • www.km-ide.se

Gåvor

Ett stort och varmt tack till alla som
skänkt gåvor till hembygdsföreningen under 2018
Styrelsen

Fikapaus på gräsmattan med Sara, Lena, Krister, Alf, Birgitha och Noel.

Året som gått

Birgitha Libert. Foto: Lena Eriksson och Therese Stenmark Jansson.

Mars

Den 25 mars hölls årsmöte i Askersbygården. Genomgång av årsmötesförhandlingar. Efteråt bjöds medlemmarna på kaffe och våfflor.

April

Från Sunne kommuns projekt, *En väg in – jobb istället för bidrag*, har hembygdsföreningen tagit emot tre personer under tiden april–december 2018. Handledare har varit en person från styrelsen. Målet med placeringen var en meningsfull sysselsättning! Hembygdsgården är en fantastisk plats att arbetsträna på med alla sina olika göromål i denna fina miljö. En del har fortsatt till annan tjänst och en gick till en utbildning på Geijerskolan.

Valborgsmässofirande med brasor i eldkorgar. Vårtalare var Stiftelsen Selma Lagerlöfs litteraturpris ordförande Ulla Norrman. I Askersbygården serverades räksmörgås och kaffe med hembakat bröd. Många besökare kom och firade våren.

Dansbanans undre del som stod i vatten har åtgärdats. Vi har grävt en fåra så att vattnet kan rinna bort. Dansbanans fönster tvättades, stolar lagades och sorterades, en del gick till tippen. De har ersatts med bänkar som hämtades från Björkefors gård där vi fortfarande har ett lager från det tömda tingshuset. En middag lagades och serverades för ett tjugotal personer.

Maj

I slutet av maj var hembygdsföreningen inbjuden till Mårbacka för en guidad visning. Det var 160 år sedan Selma Lagerlöf föddes och detta ville man uppmärksamma och fira lite extra. I ladan kunde vi se årets basutställning med temat *Selma och Det Stora Kriget*, samt utställningen *Följ Nils Holgersson mot nya höjder*. Vi fick besöka stallet som var ett rum för de yngre och handla i Mårbacka Handel. I serveringen fick vi kaffe med Mårbackakaka, lingonsylt och grädde. En mycket trevlig dag i vackert väder.

Juni

Röjning av sly utfördes vid arkivet och Kölnan, även gräsklippningen kom igång. Skolelever kom och hade sin skolavslutning med aktiviteter på hembygdsgården och i danslogen serverades hamburgare. Cirka sjuttio elever kom, bland dem många nyanlända. Fryxellska skolan, med ett trettiotal elever kom också för att fira

Fönsterrenovering i bildarkivet.

Noel och Sara rengör giggen.

sin skolavslutning. De lånade bord som placerades i trädgården. Mycket praktiskt arbete utfördes före midsommaren. Från stallet placerades saker ut till olika byggnader, stallets väggar och golv tvättades för att bli klara för kommande utställningar.

LANTHANDELNS fönster putsades. Det städades och sorterades i alla hyllor. Vildvinet som täckt större delen av taket på lanthandeln är borttaget. Ny dörr har gjorts till vandrarhemsreceptionen och nu är båda dörrarna låsta mellan receptionen och lanthandeln.

SOLDATTORPET OCH VÄVARTORPET fick fönstertvätt, städning och nya gardiner syddes och tvättning av mattor. I Pålsbylogen skurades golvet och stekbordets elkabel drogs inomhus.

PÅLSBYLOGENS andra våning som varit ett upplag för bland annat brädor har sorterats upp och lagts i ordning, golven och väggar har dammsugits och golven torkats. Pigkammaren fick städning och fönstertvätt samt vädring av gardiner.

ASKERSBYGÅRDEN vårstädades, fönstren helrenoverades och putsades. All koppar putsades, även spisarna fick en grov rengöring och gardiner vädrades. Verandans vitmålade delar tvättades och bänkarna målades. På Askersbygården stående brädor på utsidan sågades av, inoljades och målades.

Två skolelever, Sara och Noel, var sommarpraktikanter och de fick utföra många sysslor.

TRADITIONELLT midsommarfirande med sång och musik. Lekledare Staffan Wrange höll i dansen runt stången och folkdanslaget dansade i vackra hembygdsdräkter. Många barn med kransar i håret och flaggor i händerna. Fanbärare var Jesper Nygren. Jordgubbsbakelse och hembakat bröd med kaffe serverades. Många kom i fina folkdräkter. En fin midsommar med bra väder.

Juli

Kaféverksamheten var öppen även denna sommar, tre dagar i veckan med servering av räksmörgåsar och hembakat bröd, våfflor och kaffe. Många av våra medlemmar var behjälpliga med kaféet. Vävartorp var öppet under sommaren med vävundervisning.

En nävgrötskväll med veteranfordon var mycket lyckad trots värmeböljan. Mycket folk kom, sång och musik i fantastiskt vackert sommarväder.

Augusti

Under Kulturveckan var det guidad visning av hembygdsgårdens byggnader. Servering av hembakat bröd och våfflor. Lingon plockades för nästa sommars nävgrötskvällar. Bakningen under året har Therese och Anna-Greta stått för.

Torsby Fordonsmuseums vice ordf. Roland Einarson och Josef Kjellgren, ordförande.

September

Årets medlemsresa för medlemmar som arbetat under sommaren gick till *Torsby Fordonsmuseum*. Vi tänkte att våra arrangemang med veteranfordon under sommaren skulle följas upp med ett besök på Fordonsmuseet i Torsby, där vi fick en mycket bra guidning. Vi såg många olika modeller av bilar, motorcyklar, cyklar och mopeder. Vi fick också se filmen från när man tog upp en lastbil ur Fryken. Kaffe och hembakat bröd serverades, sedan gick färden till Gräsmark och *Kalasmakeriet* för middag. Vi for genom en vacker storslagen natur fram till Gräsmark där vi fick god mat i trevlig miljö. En mycket trevlig resa och en dag att minnas.

MÖTE HÖLLS om utvärdering av Lucia 2017 samt beslut om Lucia 2018. Lucia arrangeras av Sunne kommuns kulturenhet, Lions Club, Sunne församling och Sunne hembygdsförening. Hembygdsföreningens uppgift var att plocka lingonris till alla kransar och binda dem. Tvätta och stryka alla lucialinnen och röda band. Kröna Lucia i kyrkan, vara behjälplig med linnen, kransar och pälsar och ordna förtäring vid besöket på hembygdsgården, där Sunnlåt spelade i väntan på att Lucia anlände. Servering av kaffe och hembakt bröd. Under september helrenoverades fönstren på Bildarkivet.

Oktober

I oktober skickades ansökan om kulturbidrag för 2019 till Sunne kommun. Alla bänkar bars in för vinterförvaring, plats gavs i Pålsbyboden. Inventering av Vandrarhemmets inventarier genomfördes. I oktober fick vi mottaga en gåva från Öjerviks Gård, sexton stolar och två rokokofåtöljer. Stolarna fick repareras, fåtöljerna likaså, sedan kunde vi placera ut dem, stolarna till dansbanan och fåtöljerna till västra salen i Askersbygården.

November

Julstädning av Askersbygården och julpyntning med fönstertvätt och putsning av koppar. En brasafton hölls där Sunnlåt spelade och gäster läste dikter.

December

Den 2 december hölls årets Julmarknad med utställare, hantverk och kransar i Askersbygården. I lanthandeln såldes julgodis och bröd. Vävartorp var också öppet och i Soldattorpet fanns tomten som tog emot julklappsönskningar. Utomhus fanns ponnyridning för barnen. Det serverades risgrynsgröt, skinksmörgåsar och kaffe med hembakat bröd. Lotterier och glögg. Årets Lucia var Hanna Ansmark. I Askersbygården spelade Sunnlåt med gäster i väntan på Lucia. Julbord serverades för Lions Club, de var 15 personer.

Övrigt

Städning av lanthandelns källare och i arrendehusen rengjordes avloppen. Alla utemöbler tvättades och oljades in. Slyet runt hembygdsgården togs bort, ogräset i grusgångar och stenplattor grävdes upp och rensades. Vindfällda träd omhändertogs och sågades till ved och två flaggstänger justerades.

Planerade göromål för 2019

Skvaltkvarnens tak är fortfarande under planering för renovering. Östlyan, Sven Nilssons koja, flyttades till en annan plats på hembygdsgården tills vi får hjälp med att montera den på den plats vi bestämt.

Vandrarhemmet

För de nya arrendatorerna var det mottagningskommitté med blommor och förtäring.

UNDER ÅRET har hembygdsgården hyrts ut till bröllop, dop, födelsedagskalas och minnesstunder. Det populära stickkaféet har fortsatt med sin verksamhet i Askersbygården på tisdagar, udda veckor.

Inez Assk.

Fordonsmuseet i Torsby.

Hans Ulrich Gyllenberg.

Berit Persson, Ingrid Nilsson och Else-Marie Ljungberg.

Anna-Greta Wallroth.

Therese Stenmark Jansson, expedit i lanthandeln.

VILL DU OCKSÅ HJÄLPA TILL?

Hembygdsföreningen vill utveckla verksamheten med aktiviteter och evenemang. Därför behöver vi din hjälp. Vill du veta mer?

bildarkivet.sunne@telia.com

Tel 0565-101 20

Lanthandeln
– kulturbärare av social betydelse

Kjell Göthe

Inredningen i lanthandeln på hembygdsgården kommer från Knutseruds Handel. Foto: Kjell Göthe.

FREDRIK HEDIN började sin affärskarriär sedan han av sin far fått överta skomakeri- och torpararrende som låg under Uddeholmsbolaget. Hans första steg mot lanthandel togs när han fick tillstånd att förse rallarna med basförnödenheter, kaffe, tobak och en för orten ny produkt, nämligen snus. Men brännvin fanns förstås också med i bilden, eftersom det räknades som en nödvändighetsvara då. Dessbättre har det senare skett en tillnyktring på den punkten. Lanthandeln blev viktig för människors vardag, men den blev också en kulturbärare och fick stor social betydelse.

EN FÖRORDNING i Kristofers landslag från 1442 hade förbjudit handel på landsbygden för att den skulle koncentreras till städerna. År 1822 gav Kommerskollegium formellt män och kvinnor lika rätt att ansöka hos landshövdingen om att få öppna lanthandel. Men i praktiken var det svårt att få tillstånd. År 1846 blev det tillåtet, om platsen låg mer än tre mil från en stad. År 1864 försvann begränsningen på tre mil.

DE FÖRSTA AFFÄRERNA i lanthandeln efter 1846 gjordes förvisso med brännvinshandel som ett viktigt inslag. När Fryksände sockenstämma år 1848 behandlade den första ansökan om handelsrättigheter för handelsbodar beviljades den med motiveringen att detta skulle bli "till allmän belåtenhet" och att det skulle vara till fördel för församlingen "genom tillgång på nödvändighetsartiklar". Laga skifte 1820–1830 hade inneburit en stor förändring för landsorten. På 1850-talet och framåt följde en ännu mera omtumlande tid. De nya jordbruksmaskiner som tillverkades, kom att bli starten på något revolutionerande, ett annat samhälle växte fram, som snart dessbättre också skulle bryta skråväsendets tvångströja och ge utrymme för människor att kunna förverkliga sina idéer.

Tidig lanthandel i Sunne

Lanthandel hade förvisso bedrivits tidigare trots förbudet. I Sunne fanns till exempel en rätt välsorterad lanthandel på herrgården Björbyholm redan så tidigt som 1837. Vidare hade bruksägare av gammal hävd haft rätt att för sina underlydande köpa upp och sälja spannmål, smör, ost, kött, fläsk och strömming, senare även salt och torr fisk samt blaggarn (kortfibriga, spinnbara lintågor) och vadmal och att även för dessa varor byta till sig ved, kol, hö och halm. Det var inte helt ovanligt att man i skydd av dessa regler egentligen kom att bedriva diversehandel.

S/S Victoria vid Rottneros brygga. Foto: Nathan Hedin.

DET STORA genombrottet kom i två steg, år 1846 och 1864, därefter utvecklades lanthandeln snabbt. Den har sedan dess spelat en viktig roll för människorna utanför städerna och gör så än idag, även om prognosen för dess framtid ibland kan verka dyster.

I OCH MED skråväsendets avveckling och införande av näringsfrihet kom lanthandeln att växa fram parallellt med att ett modernare samhälle utvecklades, enligt Lars Kaijser vid Stockholms universitet, som gjort ett gediget forskningsarbete om svensk lanthandel.

DE TIDIGA butikerna var något nytt och omdanande. Med lanthandelns etablering på landsbygden kom den traditionella självhushållningen gradvis att försvinna. Istället växte ett samhälle baserat på penningekonomi fram. Utmärkande för lanthandeln har alltid varit närheten till kunderna och att lanthandlaren själv varit bekant med de flesta av dem. Det låter tryggt och den sociala betydelsen kan inte nog överskattas och är fortfarande stark.

Nästa steg

Sunnes geografiska läge har sedan urminnes tider gynnat köpenskap på orten och intilliggande landsbygd. Åmbergshedens marknad, (Den Evi Gläja på Hea) var tidigt en verklig folkfest för fryksdalingar. Den är ju berömd som *Broby marknad* i *Gösta Berlings saga*. Dit kom upp till 30 000 besökare redan år 1841, tala om folkfest! Då hade den flyttats till första fredagen i oktober därför att dalgångens bönder ville ha skörden inne och potatisen upptagen innan det var marknadsdags. 1850 brukar räknas som Sunnes födelseår, för då hade handeln utvecklats och kompletterats med hantverk och en mindre industri i form av ett garveri.

SLOTTET blev samhällets första byggnad av betydenhet, anlagd av Johan Gustaf Loberg, för övrigt en tid delägare i Stöpafors bruk. Han flyttade 1849 med sin familj till Sunne och bodde i "Slottet" till 1859. Bron över sundet fick sin betydelse genom att binda ihop orten, den är troligtvis lika gammal som kyrkan. Sunzbroon kallas den i manualer från 1600-talet. Den första var en träbro med stenkar, som förstås har byggts om åtskilliga gånger genom århundradena.

Ångbåtar på Fryken

En avgörande faktor för samhällets tillväxt var de förbättrade kommunikationer som från 1850 kom på Frykensjöarna och den ort det betydde mest för var Sunne.

"Uti ett vattendrag som Fryken, där man är så beroende av vinden, blir ett ångfartyg av högsta vikt", skrev NWT.

Slottet blev Sunnes första byggnad av betydelse, anlagt av komissionslantmätare Johan Gustaf Loberg, Stöpafors. Johan var en av Sunne Sparbanks första direktionsmedlemmar. Från 1883 och tio år framåt hyrde banken lokaler i Slottet. I samma fastighet fanns även lokaler för Wermlandsbanken. Byggnaden har rustats i flera omgångar och är numer en fin samlingspunkt.
Foto: Kjell Göthe.

FÖRST UT att bevisa detta påstående blev ångfartyget *Esias Tegnér* den 1 augusti 1851. I en annons aviserades att hon avgår från Frykstad till Torsby varje söndag och torsdag kl 9 f.m. och återvänder från Torsby varje tisdag och lördag kl 5 f.m. Vidare: Fraktgods medtages och avlämnas vid dessa stationer: Sundsvik, Bada och Torsby, samt när så erfordras vid Nilsby, Västgård (Herresta i Östra Ämtervik hette då Västgård), Björkefors, Berga och Bergsäng.

PREMIÄREN blev en folkfest, fryksdalingarna gick man ur huse för att titta, sjunga och hurra. NWT berättar att fartyget hälsades med kanonsalut, hundratals människor samlades vid respektive brygga. Färden 8,5 mil tog 12 timmar, noteras det också. En okänd författare hade skrivit en visa som sjöngs av alla utmed fartygets färdväg. Första versen löd:

Välkommen hit till bygda opp
Tegnér att sprida liv och hopp.
Stor förändring här skall bli
och därför glada äro vi.

Andra fartyget var *Anders Fryxell* och sattes in redan året därpå. En stor satsning på vägar, planering för fler bostäder, butiker och hantverkslokaler, senare också industrilokaler, hjälpte till att lägga grunden för framgångssagan Sunne.

SÅ SMÅNINGOM skulle båtarna på Fryken få konkurrens om både person- och godstrafik. Redan 1897 hade representanter för socknarna i Fryksdalen ett sammanträde i Tingshuset i Åmberg för att diskutera möjligheterna att bygga en järnväg mellan Kil och Torsby. Det skulle dröja ända till i februari 1911 innan första spadtaget togs till det som skulle bli Fryksdalsbanan. Under ledning av ingenjören Ludvig Gunnarsson fortgick arbetet med banan under hög intensitet. I mitten av augusti 1911 arbetade cirka 800 man på olika avsnitt av sträckan Kil–Sunne.

Källor:
Fryksdalsprofiler, Nathan Hedin, Wahlström & Widstrand 1945.
Sunne Sparbank 1856–1956, Linus Brodin, NWT boktryckeri.
Fryksdalens Sparbanks Jubileumsbok 1856–2006.
www.ica-historien.se och diverse Internetarkiv.

Ny bok

Sjukstôga i Sunne

Berit Juhl

VID ETT SOMMAREVENEMANG på hembygdsgården i Sunne träffades Ulla Olsson, Inga-Stina Bäcklin, Kent Sandkvist och Berit Juhl. Idén kom då om att samla in material och berättelser om sjukstugan i Sunne. Via annons i *Sunnenytt* sökte arbetsgruppen efter bilder och berättelser.

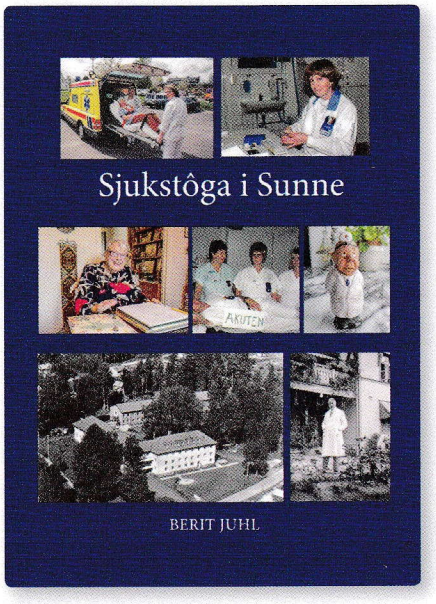

I BOKEN FINNS ett avsnitt *Historik och utveckling över Sunne sjukhus*. Många har hört av sig och bidragit med egna foton. Utvecklingen har gått framåt och boken speglar händelser fram till dagens moderna teknik. Ulla Olsson som funnits med i sjukvården under många år har skrivit många intressanta avsnitt. Bland annat använde hon en alldeles egen metod för att få sjukhusdirektören och hela kontoret i Torsby att sluta röka. Välkända doktorerna Jarl Magnusson, Kent Sandkvist, Anders Broman och Bo Sonnsjö har berättat om verksamheten i Sunne. Doktor Claes Hälléns dotter Ingegerd har berättat om sin pappa och hur det var att växa upp och bo nära sjukstugan. Arbetsgruppen har försökt att få med alla delar och alla personalkategorier som måste samverka och fungera för att patienten skall få en bra vård.

DET FINNS ÄVEN fina berättelser och bilder från knutfester, midsommarfester och andra sammankomster som brukar anordnas på arbetsplatser med god och glad arbetsmiljö. Det finns dokumentation och referat från direktionssammanträden och olika nämnder. Ett antal tidningsurklipp finns i slutet av boken. Kort sagt: Ta del av 120 sidor historia om sjukvården i Sunne.

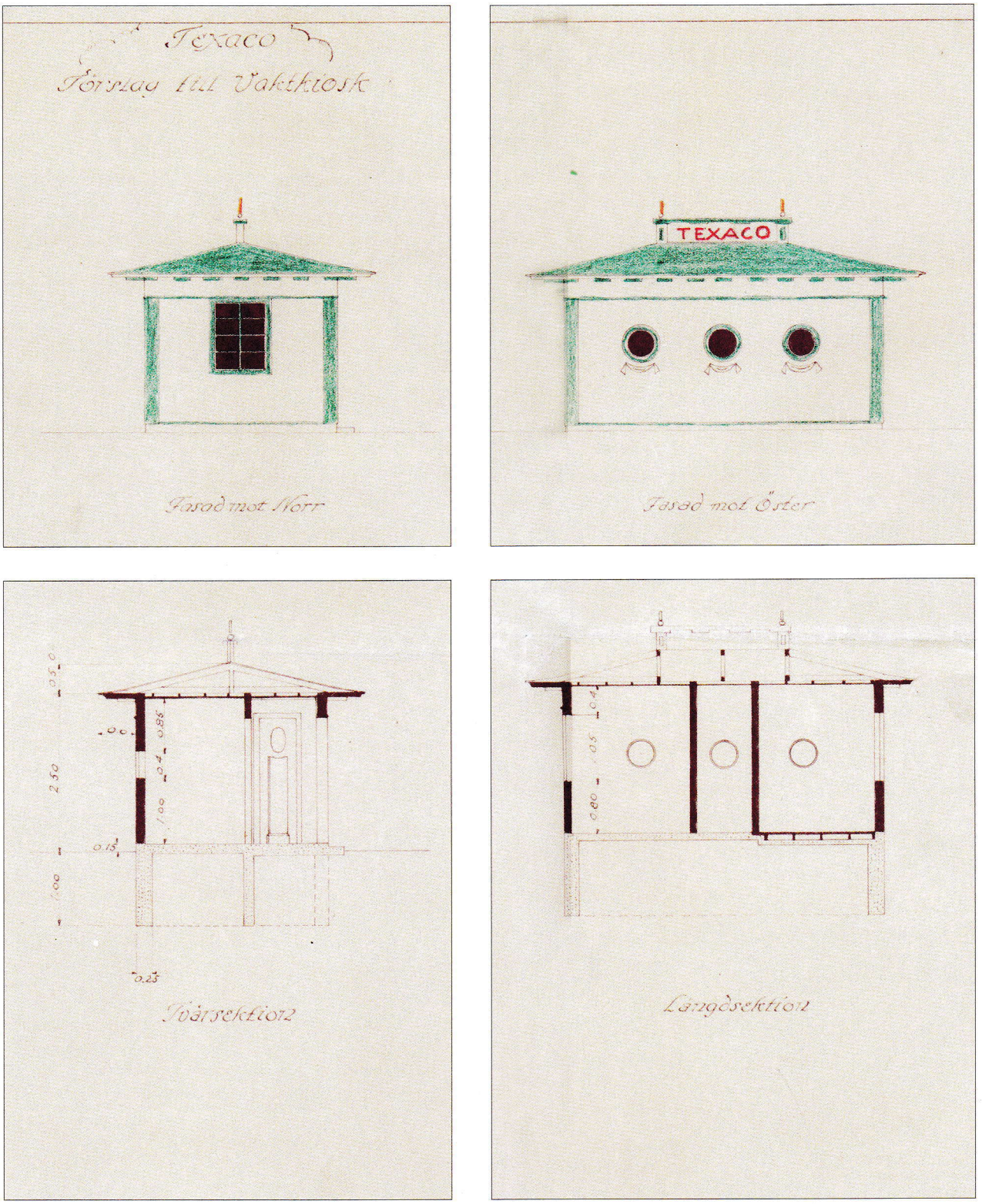

Bensinstationsbyggnaden vid torget. Delar av ritning, No 119B, Ritad av B. Lindström, Stockholm, 12 april 1928. Originalet är i skala 1:50. Lån från Sunne kommuns arkiv.

Texaco i Sunne

Sammanställt av Ulf Dahlberg. Foto: Sven Karlsson.

SOM HASTIGAST ska jag bara nämna möjligheten att Texaco ingått i Standard Oil (Esso). Det är lite diffusa uppgifter om Texaco, men möjligt kan vara att det startades 1902 och köptes upp av Standard Oil som 1911 blev uppdelat i flera fristående bolag. Ett av de bolagen hette just Texaco. Hur det än är med förhistorien, Texacos tid här i Sunne startade 1926 på annan plats, Stortorget 6, där det fanns till sommaren 1929.

BÖRJAN BLIR därför sommaren 1929, då Texaco, The Texas Company, troligtvis flyttade hit. Byggnationen hade påbörjats 19/4 1929 enligt en notis i *Sunne-Bygden*. Lite drygt 50 år senare var tiden ute, tappstationen revs i oktober 1979 och var då den sista av alla bensinstationer som funnits på torget.

ANDERS RAMSTRÖM bör ha varit föreståndare här redan från starten 1929 och troligtvis till 1940. I juni 1935 söktes tillstånd för ett minde upplag på Kil–Fryksdalens järnvägs område för eldfarliga oljor. Byggnadsnämnden hade inga invändningar.

JULI 1936 söktes förlängning av tillståndet eftersom upplaget ej var klart. Fortfarande inga invändningar från Byggnadsnämnden. Inför fastighetstaxeringen 1938 uppgavs att det fanns en cistern på 6 000 liter, en på 3 000 liter och två distributionspumpar.

THE TEXAS COMPANY som arrenderat område för bensinstationen sedan 1929, ville 21/6 1939 utöka området för ombyggnad i enlighet med företedd skiss. De fick arrendera platsen på fem år för 1 000 kr/år mot att de dessutom förband sig i den blivande byggnaden inrymma två WC som skulle få användas av allmänheten. Därjämte skulle bolaget bekosta flyttning eller ombyggnad av den öster om nuvarande bensinstation befintliga urinoaren.

JANUARI 1941 söktes tillstånd för ett provisoriskt magasin för träkol. Där skulle ca 500 hektoliter kol förvaras och magasinet skulle placeras bakom stationsbyggnaden så långt mot sjön som möjligt och minst synlig från torget. I juni 1944 var Gunnar Östlund föreståndare och lämnade in en ansökan om att få bygga till en spolplattan med källarrum för oljeupplag och hydrofor. I maj 1949 ville Caltex Oil AB utöka upplaget av eldfarliga oljor, men eftersom en reviderad stadsplan höll på att utarbetas blev det avslag. De fick nöja sig med max 26 000 kilo fördelat på tre cisterner. I augusti 1949 ansökte de igen, den här gången med tillägget att de skulle stå för alla kostnader om det blev aktuellt med demontering. Ansökan bifölls.

I JUNI 1951 ansökte Caltex Oil AB om tillstånd för ombyggnation av befintlig bensinstation för lagerrum, pannrum och bekvämlighetsinrättning. April 1952 avhandlades ansökan om tillbyggnad av smörjhall, bygglovet ▶

från 1951 gällde inte för smörjhallen. Lagom till höstmarknaden 1952 var Caltex nybygge klart och bekvämlighetsinrättningen kunde tas i bruk och därmed tillgodose ett länge känt behov. Detta enligt en notis i *Fryksdals-Bygden* 4/10 1952.

GUNNAR ÖSTLUND överlät rörelsen 1976 till Stig och Tomas Håkansson. Gunnar Östlund började här 1929 och blev snart föreståndare. Samtidigt var han en period även innehavare av Centralmatsalarna. Därmed kan man säga att han drivit fyra rörelser, först var det Texaco och från 1934 även Centralmatsalarna (egentligen var han endast innehavare, fru Östlund drev matsalarna). År 1947 blev det Caltex och samma år överläts Centralmatsalarna. År 1967 blev det Texaco igen.

STIG OCH TOMAS HÅKANSSON ska enligt *Fryksdals-Bygden* 23/10 1979 ha övertagit rörelsen 1976 av Gunnar Östlund. I så fall var det av sterbhuset eftersom Gunnar avled hösten 1975. Oavsett när blev tiden inte så långvarigt för Stig och Tomas Håkansson som mackinnehavare, nya regler och bestämmelser för hantering av eldfarliga oljor trädde i kraft, cisternerna behövde bytas ut samt mycket annat. Texaco som ägde macken, var inte intresserade av att kosta på utan lade ner verksamheten, 30/9 1979 var sista dagen. Från och med 1/10 1979 hade Texacos bensinstation i Sunne upphört och en tid därefter revs den. Visserligen skulle slutpunkten varit här, vad som hände med Texaco i Sverige är ju ovidkommande eftersom detta enbart handlar om Texacos tid i Sunne. Men jag avslutar med lite bensinhistoria. *Mack* är faktiskt ett helsvenskt ord. Det kommer från initialerna på de fyra personer som konstruerade en svensk bensinpump som kunde matas av underjordiska cisterner. Den som är intresserad av den utförligare historien hänvisas till min häftesserie, *Byggnadshistorisk sammnställning öfver Sundsvik och Sunne.*

MACK PETROLEUM AB var ett svenskt verkstadsföretag som grundades 1916 och tillverkade bensinpumpar. Ordet *mack* kom snart att användas allmänt om alla bensinpumpar oavsett varumärke. *Mack* är ett så kallat varumärkesord, synonymt med *bensinstation.*

Bröderna Åke och Olle Östlund samspråkar med målarmästare Bror Olsson, bilen är Brors Austin A30. I bakgrunden Gullströms kiosk och Svedlunds konditori.

Bröderna Åke och Olle Östlund flankerar Stig Håkansson. Stig var tillsammans med Thomas de sista ägarna till Caltex på torget i Sunne.

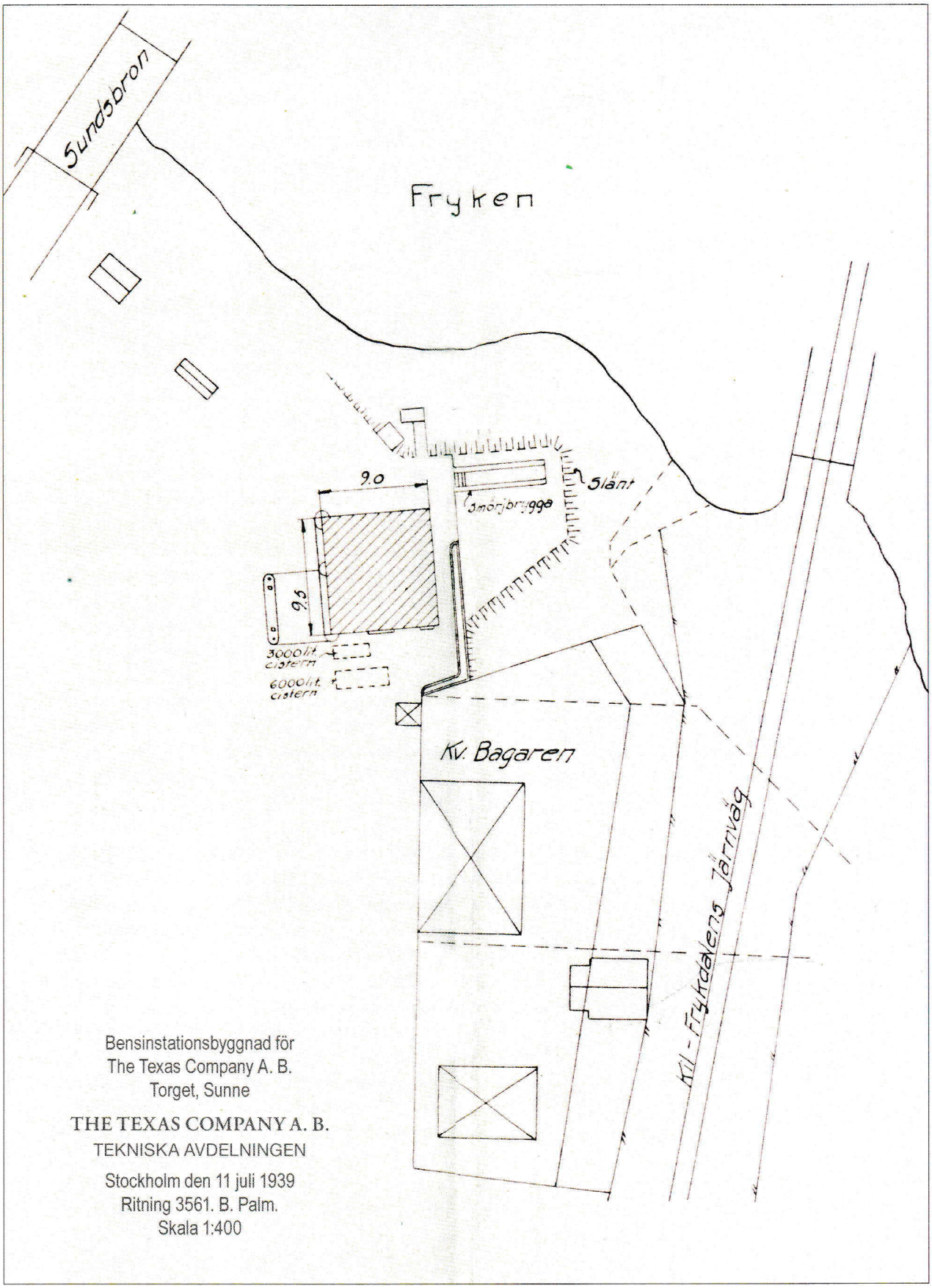

Situationsplan för Texaco. Läs om kvarteret Bagaren på nästa uppslag. Lån från Sunne kommuns arkiv.

Kvarteret Bagaren

Ulf Dahlberg

SAMMANSTÄLLNINGEN tar upp Tre Gaflar, plåtslageriet, Sunne Omnibusstation och tappstationen. Ska även gå in lite på möjligheten att det funnits kaféverksamhet här. Tidsmässigt är det mellan 1906 och 1964. Eftersom jag slår ihop flera separata delar går jag inte in så djupt på varje enskild, utan hänvisar till min *Byggnadshistorik öfver Sundsvik och Sunne* för den som vill veta mera.

STARTEN har jag satt till 1906 eftersom det var då som Daniel Olsson blev inskriven som inflyttad. Urmakare (i kyrkboken så betitlad). Daniel Olsson var gift med Kerstin Westling. Om det berodde på giftermålet eller annat att han blev fotograf, det finns inga uppgifter om. Däremot hyrde han ett markområde av åkaren Nils Larsson (Strandvägen 28, Fairhill nr 1).

NÄR JÄRNVÄGEN drogs fram hamnade området väster om järnvägen. Byggnadsnämnden ansåg i juni 1918 att Nils Larsson skulle fylla ut området så det blev prydligare. Enligt formuleringarna i deras brev hade Daniel Olsson upphört med sin verksamhet. Vissa uppgifter anger att benämningen Tre Gaflar på ateljén ska bero på byggnationen, att det var trekantigt. Säreget nog så var i alla fall två ateljéer rektangulära, därmed torde han under dessa drygt tio åren haft tre olika ateljéer. Antingen var de så dåligt byggda att de bara höll några år eller så gick det såpass bra att han byggde större ateljéer. Byggnaden som målas på bilden till höger är större än den bakomvarande. Oavsett hur många Daniel Olsson byggde, var det färdigfotograferat i juni 1918. Däremot fortsattes verksamheten på annan plats. Eventuellt kan fotograferingen upphört 1916 eftersom Göteborgs Petroleum AB arrenderade mark någonstans här enligt 1917 års mantalslängd. De hade ett fotogenmagasin.

TOMTEN blev avstyckad 1920, men lagfart söktes inte förrän 1922. Det var Ester Josefina Wernström som köpte marken 1920. Hon var gift med konditor Rickard Wernström som 1921 sökte bygglov för ett stenhus (av tegel). Som alltid är det en sak att söka bygglov, en annan att få, samt i så fall verkligen bygga något. Dessutom blev det konkurs för konditor Wernström 1922. Då hyrde han av plåtslagare E. S. Dahlkvist och bodde i samma hus som rörelsen. Tomtplatsen var upptagen till inköpsvärdet. Byggnadsnämnden påtalade i maj 1922 att den Wernströmska tomten skulle skiljas med staket från torget. I staketet skulle det vara en grind för omfart till Dahlkvists förhyrda verkstad.

DÅ ÄR FRÅGAN vad det var för lokal. Kan det ha varit den före detta fotografiateljén, eller var det en nybyggd verkstadslokal? Oavsett vilket, Dahlkvists plåtslageri var inte här så länge, ungefär tre år, 1922–1924. Tomten såldes 1923 via offentlig auktion till fanjunkare och bussbolagsdelägare David Haglund. Han lät uppföra Sunne Omnibusstation. År 1926 startade Texaco sin verksamhet, men flyttade snart till andra sidan Hanssons Konditori.

ÅR 1925 ansökte Västkustens Petroleum AB om att få arrendera mark för ett magasin på östra sidan järnvägen, söder om Nils Larssons tomt. De fick ja, som blev nja. Tydligen blev det inget. Däremot köptes 1928 tomten för att uppföra en fullständig bensinanläggning. År 1929 ville Texaco bygga nytt åt sig på närmare Sundsviksbron (den plats de fanns på tills verksamheten upphörde) och Västkustens Petroleum AB lämnade in en ansökan om bygglov för den här platsen. I december 1929 öppnades den nya tappstationen. På de bilder som finns står det Pratt på stationen, men det var bensinmärket. Det var Västkustens Petroleum AB som sålde Pratts bensin. År 1934 köpte blivande Svenska Esso AB tomten och ändrade skyltarna på stationen till Esso.

ÅR 1946 var den nya busstationen på Järnvägsgatan 10 klar, men eftersom det var såpass mycket gods som hanterades så lät Robert Jönsson sin godshantering vara kvar här ett tag till eftersom det var platsbrist vid den nya stationen. Troligtvis revs busstationen i början av 1950-talet. Därefter var det enbart bensinstation tills 1963 då den nya öppnades i Klockaregården och den gamla lades ner. Rivningstillstånd för anläggningen gavs 1970 och 1971 köpte kommunen marken med bensinstationsbyggnad av Svenska Esso AB för 8 000 kr. Som kuriosa kan nämnas att Wernströms köpte tomten 1920 för 10 000 kr. Därmed hade priset sjunkit rejält på 50 år om även penningvärdet räknas in. Smörjhallen var kvar i det längsta, den revs inte förrän en bit in på 1980-talet. Nu är det renrakat på torget, gatusträckningar har ändrats så att även torget försvunnit. Senaste budet är att ICA ska bygga nytt på området som varit torgplats sendan 1880-talet.

Daniel Olssons fotografiatelier.

GÖTEBORGS PETROLEUM AKTIEBOLAG

PENNSYLVANIA PETROLEUM

Telegramadress:
"PETROLEUM GÖTEBORG"

GÖTEBORG 17. febr. 1920.-

W/S.

Värmlands modernaste
TAPPSTATION
å Torget i Sunne
tillhandahåller
BENSIN
och
Smörjoljor
alla tider på dygnet.
Telefon 334.

E. S. DAHLKVIST
Bleck- och Plåtslageri
SUNNE
(vid torget)
Utför **Tak-** och **Balkongtäckningar.** Strykning av plåttak. Beställningar av **Takrännor** och **Stuprör** mottagas. Förtenning av kopparkärl med rent engelskt tenn verkställes. För övrigt utföres allt vad till yrket hörer. Allt till billigaste priser.

Vandrarhemmets nya arrendatorer

VANDRARHEMMET drivs sedan årsskiftet av äkta paret Marco Hollander och Inge Lokker från Holland.

En gammal dröm har nu gått i uppfyllelse för Marco och Inge. Det har varit ett stort steg, men också efterlängtat att flytta till Sverige och starta något eget. Holland har trängsel, höga prisnivåer och krångliga regler för företagare.

Inge har bland annat varit sysselsatt med naturmedicin, catering och städning hos äldre. Marco hade ett eget apoteksföretag med 20–25 anställda som sålde receptfria mediciner. Den största utmaningen nu är att lära sig svenska språket ordentligt.

– Vi har många idéer och har berett oss på att arbeta hårt, säger Marco och Inge.

Inge Lokker och Marco Hollander. Foto: Birgitha Libert.

http://sunnehembygdsgardbb.se

Nävgrötskväll med

Ammis Vinyl och Veteranfordon

Lena Eriksson

I BÖRJAN AV SOMMAREN planerade vi för en kväll med Rock 'n' Rollmusik som underhållning på logen. Vi valde nävgrötskvällen den 11 juli, mitt i semestern. Vi hoppades även att det skulle komma en del veteranfordon. Pia och Qling ställde upp med försäljning av skivor och retroprylar som passar så bra in i tiden, 1950 och -60-talen.

KARINA JOHANSSON på *Fryksdals-Bygden* nappade på idén, och jag frågade Carina Swensån om hon kunde tänka sig att komma med sin flotta röda Cadillac Cab, för att ta bilder. Det gjorde hon, och Karina på "Bygda" gjorde ett fint reportage. Vi visste ingenting om hur det skulle gå, och var aningen nervösa. Roland fixade ljudet på logen, och högtalarna sattes upp på utsidan.

PLÖTSLIGT hörde vi hur det började mullra uppför Åmbergsbackarna och de fina bilarna kom i långa rader. Curt Stenmark parkerade fordonen snyggt i rader. Therese hade gjort fina diplom till alla fordonen som ett minne. Snart var hela området fullt av snygga bilar, motorcyklar och mopeder, alla veteraner.

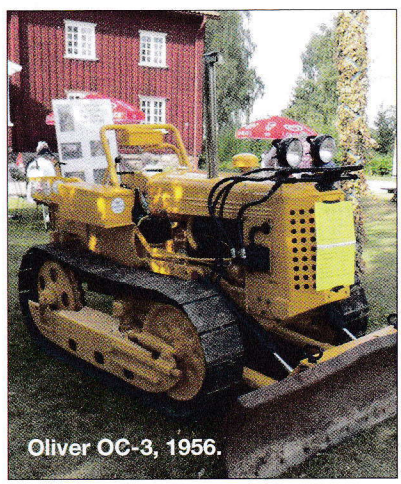
Oliver OC-3, 1956.

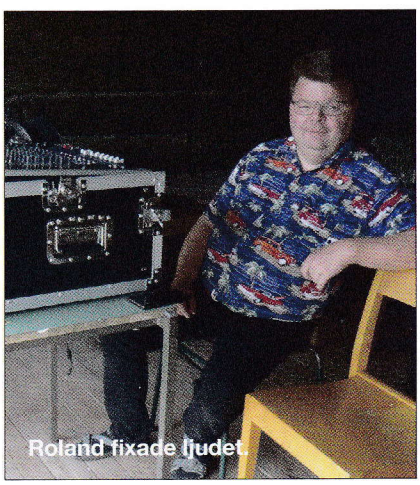
Roland fixade ljudet.

VI TRÄFFADE folk som man inte sett på evigheter, och Sunnefolk som aldrig hade varit till Hembygdsgården. Så det var ju på tiden. Räksmörgåsar och nävgröt såldes som aldrig förr, och kökspersonalen kämpade och slet i värmen. Det blev en mycket lyckad dag.

Sunne
Tillbaka till framtiden

I Sunne finns en sällsynt idérikedom som gör platsen till en av de mest företagsamma i hela Sverige. Kom hit och upplev!

Sunne kommun
Kvarngatan 4, 686 80 Sunne
Tel 0565–160 00, kommun@sunne.se
sunne.se, facebook.com/sunnekommun

SUNNE | VÄRMLAND

Sunne församling • tel. 0565-68 85 50
www.svenskakyrkan.se/sunne

Kyrkoherde Hans-Viktor Krolovitsch
tel. 0733-66 13 65

Svenska kyrkan
SUNNE PASTORAT

SAMUELSONS MÅLERI & DEKOR AB

073 378 73 56

ALVÄGEN 5, 686 35 SUNNE

Carlssons Rör
i Sunne AB

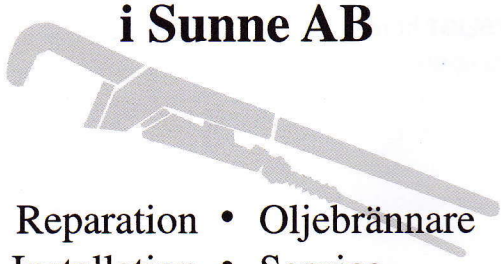

Reparation • Oljebrännare
Installation • Service
Vatten • Värme
Pannor • Avlopp

Sörgårdsgatan 6
686 35 SUNNE

☎ 0565-311 19, 070-573 39 59

Återkomsten till Lysvik

Kjell Göthe

SVEN ROSENDAHL (1913–1990) skrev lysande naturskildringar och psykologiska romaner. Just hans naturkåserier var länge ett begrepp i dåvarande *Stockholms-Tidningen*. Det första infördes i januari 1938 och fram till 1956 medverkade han därefter i stort sett varje vecka. Här är ett exempel, *Återkomsten till Lysvik*, njut av den:

* * *

När jag går vägen från stationen och bortåt torget invid kyrkan, rycker det i kleptomannerven. Det känns frestande att riva till sig lite av all den dunkelblodiga saftigheten. Transistorradiomusik silar genom häckar. Jag skymtar några unga människor i baddräkter solande sig i gräset mellan grönskan och äppelträd…

Slutligen kan jag blicka ner över sjöns breda bukt närmast åt norr. Över det sidenljusa vattnet ristar timmerborna sina streck runt "mosornas" guldflottiljer. Längre ut dansar stråk av solkattor bort mot Östra Bergas höga, lummiga udde. Det förefaller mig, som om Fryken vore allra klarast här uppe, nära sina bergskällor. I pergamentbrev från fjorton- och femtonhundratalen nämndes Fryksdalen för Frisdalen, Frysdal, Frydsdalen. Häradet har naturligtvis uppkallats efter Fryken, som ursprungligen hette "Friken". Enligt ortnamnskommittén är namnet ett substantiverat adjektiv "frik". Och detta ord betydde ren, obemängd, obesmittad. Således har frykenvattnets genomskinlighet skänkt både den tredelade sjön och dalen namn.

Jag knallar landsvägen norrut till mitt gamla hem vid Vålvik. Och att jag tänker dra med er just dit beror dels på att jag i de faggorna känner naturen så pass skapligt, och dels på att själva kvintessensen av begreppet Fryksdalen för mig är just den här nejden vid den smala, strängt formade och lappländskt vassfattiga sjön. Se över vattenglittret Tossebergsklättens långa mjuka linje! En blågrön bölja som sakta stiger norrifrån för att äntligen brytas vid sitt krön nära trehundra meter ovan frykenspegeln. Och vänd sedan blickarna österut: åkrar och gärden, holmar och uddar av lövbrusig hagmark skrattar mot er. Högre upp, bortom villor och röda uthuslängor löper den kulliga terrängens nyckfulla skogsbrynsflikar.

Södra infarten in mot Kyrkbyn, Lysviks centrum.

Anm. 1: Under några år på 1940-talet levde Sven Rosendahl med sin familj strax utanför Lysvik, vid östra stranden med utsikt mot Tossebergsklätten.

Anm. 2: Texten ovan finns i *Dagar vid Fryken* utgiven av Heidruns Förlag/Sven Rosendahlssällskapet 2007, som innehåller ett urval av Sven Rosendahls naturskisser i *Stockholms-Tidningen*, sammanställda av Bengt Emil Johnson och Staffan Söderblom, som också skrivit förordet. Boken är illustrerad av lysvikskonstnären Bo Jonzon.

Finnfolket

– konflikter med svenskar när finnar röjde mark i Värmland

Kjell Göthe

DEN VORE VÄL VÅRD att ihågkommas som en minnesdag, den januarisöndagen år 1939, då stoftet efter hemmansägaren Johannes Jonsson (Juhola-Jussi) från Juhola i Östmarks socken, vigdes till griftero i församlingens vackra kyrka. Ty det var inte bara en allmogeman, som den nära nittioårige kyrkoherden den dagen uttalade de heliga orden över, det var en epok i värmländsk bebyggelsehistoria, ett mer än trehundraårigt avsnitt svensk-finsk kulturhistoria som då ringdes ut över Juhola-Jussi. Så elegant inleder folklivsforskaren Nathan Hedin ett kapitel som heter *Finnfolk* i en av sina böcker.

NÄR JAG LÄSTE det tänkte jag att vi tillsammans kunde begrunda detta i dagens värld. Inte minst med tanke på den satsning i gammal finnmark som gjordes förra sommaren för turiständamål och som slog väl ut.

DEN FINSKA INVANDRINGEN i Värmland var en lång och betydelsefull epok i vår historia. De nya invånarna kom att bryta mark i otillgängliga skogsområden dit ingen svensk egentligen ville ta sig utom för att skaffa ved och jaga. Det var i kraftig motvind, ja i orkan, som kolonisationen kom att genomföras. Frågan som måste ställas är vart vi hade varit i Värmland utan dessa nya invånares insats. Men de fick utstå mycken smälek i mötet med svenskarna och vår kultur.

NÄR DEN FINSKA invandringen började kan nog ingen säga så här långt efteråt. Men gamla namn som Finserud, Finsbyn, Finnetan med flera är ett bevis på att det tidigt fanns finsk kolonisation och bosättning i Värmland. Den kom igång redan under medeltiden, troligen dock långt tidigare. Hertig Karl, sedermera kung Karl IX, anses på goda grunder vara den värmländska finnbebyggelsens tillskyndare.

REDAN HERTIGENS FADER, den kloke kung Gösta, hade visat stort intresse för kolonisationen i de stora skogarna genom att utbjuda nya, skattedugliga hemman och även utfärda skriftliga påbud om dessa. För att få ökad fart på kolonisationen utlovade hertigen i ett brev 1579 sju års skattefrihet för nybyggen på skogsmark. Svenska präster och bönder gick samman och motsatte sig detta och försökte förhindra nybyggarna att breda ut sig. Det föranledde hertigen att i ett följebrev 1581 utfärda ett förbud mot att försöka hindra de nybyggare som ville uppta torpställen att göra det, vid hot om livet och egendomens förlust, så formulerade han sig.

BÖNDERNA HÄVDADE emellertid med emfas att de hade rätt till skogen och skogsmarken och åberopade att inga kronoallmänningar fanns i Värmland, som kunde nyttjas av dem. Därför blev det en rejäl konflikt mellan invandrare och urbefolkning. Känns mönstret igen?

UNDER TIDEN 1580–1592 kom ändå 458 nybyggen till av finnar. Av dokument framgår att från kungamaktens sida vill man få hit nya invandrare framför allt för att få in skatteintäkter från dessa. Sådant motiv gäller som bekant ännu idag hos makthavare. Under åren 1611–1640 nådde den finska invandringen sitt maximum och tiofaldigades till 4000–5000 med kvinnor och barn. Vid slutet av 1600-talet kunde man räkna in 6000.

EN GAMMAL FINNBYGD finns i Gräsmark. I naturreservatet Tiskaretjärn, som ett exempel, har kommunen anlagt vandringsled mellan Gräsmark och Fredros. Det är ett vackert naturområde, men alls ingen vildmark, utan gammal finnbygd där slåtterängar och betesmarker bevarats. Flera andra vandringsleder har också iordningställts. Sommaren 2018 ökade turismen påtagligt i gammal finnmark.

Källor:
Turist i Värmland, Turist i Värmland AB.
Fryksdalsprofiler, Nathan Hedin, Wahlström & Widstrand, 1945.
Diverse arkiv och Google.

Juhola i Östmarks socken. Foto: Marie Söhrman.

Stamfrändemonumentet i Rottneros uppfördes som en symbol för den finska invandringen till Värmland och för den värmländska utvandringen till USA. Monumentet tillkom på initiativ av Svante Påhlson, Rottneros Bruk. Såväl granitreliefen som bronsörnen är gjorda av den finländske konstnären Jussi Mäntynen och invigdes sommaren 1953. Inskriptionen lyder:
TILL HUGFÄSTANDE AV SAMBANDET MED STAMFRÄNDER VÄSTANHAVS OCH ÖSTANHAVS. Foto: Kjell Göthe.

Tage Erlander provar den nytillverkade Harpsundsekan. Passagerare är ekans konstruktör "Lang-Nisch" Nils Nilsson, Sunne.

Somrarna i Lysvik präglade Tage Erlander

Kjell Göthe

TAGE ERLANDER är en av våra mest berömda värmlänningar. Han blev långlivad som socialdemokratisk statsminister på den tiden folkhemmet bredde ut sig. Men från början var succén som politiker för honom inte alls given. Han brottades tvärtom med en stor osäkerhet om sin förmåga, något som också hans nära medarbetare vittnat om. Nu senast framgår det av journalisten Olle Svennings bok *År med Erlander*.

Naturligtvis är Tage Erlander omskriven, han har också gett ut sina memoarer, som kom i fem delar. Det finns dock en sida hos honom som hamnat i skuggan och det är vad sommarvistelserna i Lysvik intill Fryken kom att betyda för honom. Hans mamma, Alma Nilsson, var bonddotter därifrån. Morföräldrarna Marit och Nils Perssons sätt att leva under enkla förhållanden, med nit och sparsamhet som ledstjärna, kom att prägla Tage Erlanders uppväxt.

I första delen av sina memoar skriver Tage Erlander om Lysvik, som han kallar sitt barndomsland:

> Sommaren är den ljuvligaste tiden för barn, även om det första snöfallet hälsas med entusiasm. Det är under sommaren som de starkaste intrycken präglas. Därför framstår inte Ransäter med alla sina förtjänster som mitt barndomsland. Det gör däremot Lysvik. Under hela min barndom tillbringade vi somrarna hos morfar och mormor i Lysvik... Där fick jag delta i livet på en bondgård, fick umgås med kor och grisar. De två hästarna behandlade vi med respektfull kärlek. Men framför allt var det de strävsamma människorna och deras sätt att leva som gjorde det avgörande intrycket på mig.

Lysvik är bedårande vackert och gör skäl för tilltalsnamnet "Fryksdalens Pärla". Här ligger husen tätt utmed Fryken, kunde vi konstatera när vi senast gjorde ett nedslag där sommaren 2018, jag, hustrun och hunden Molly. Det överraskade mig och gladde mig, för även om en hel del sommarhus ingår i bilden är det gott att få uppleva en levande landsbygd.

Bedårande vackert

Om Lysviks bedårande skönhet skriver Tage Erlander:

> Ett barn uppfattar inte mycket av de äldres tal om ett landskaps skönhet. Jag visste inget därom förrän jag helt chockartat överfölls av en känsla från skönheten under en cykelresa från Ransäter till Lysvik. Det var pingst och häggen blommade.

Lysviks kyrka. Foto: Kjell Göthe.

Lilla Coop är lanthandeln i Lysvik. Butiken blev en av de första i lanthandelskonceptet för Coop/Konsum när det lanserades och har varit framgångsrikt. Butiksföreståndaren Håkan Eriksson betonar styrkan i att känna sin kundkrets och dess behov. Det gäller förstås också att se till så att det kunderna behöver finns i hyllorna. Men avgörande är att få bygdens folk att veckohandla hemma istället för att åka till stormarknader. I tidningen *Turist i Värmland* säger han:

> Man måste vara öppen mot kunderna om lönsamheten. Och: medlemskapet är betydelsefullt, det stärker samhörigheten.

Allt detta gäller förstås också för ICA och dess lanthandlare, som finns väl utbredda i Värmland. Konkurrens är alltid stimulerande och en hörnpelare i vår marknadsekonomi.

Viktiga barndomsintryck

Barndomsintrycken är alltid viktiga och var så även för Tage Erlander. Leken på stenhällar ovanför morfarsgården är ett fint exempel, båtarna på Fryken som han såg gå förbi och som satte fantasin i rörelse ett annat; de bar namn som *Gösta Berling, Selma Lagerlöf, Anders Fryxell* och *Juno*. Järnvägen blev så småningom verklighet och han kom att uppleva och ta intryck också av rallarnas intåg på den värmländska scenen.

Föddes i Ransäter

Tage Erlander föddes i Ransäter 1901. Hans mormor härstammade från finska invandrare med namnet Suhoinen. Den familjen hade genom åren slitit hårt och sparat ihop så pass mycket att de på 1640-talet kunde köpa ett litet småbruk i Sunne socken. För övrigt skriver Tage Erlander i förordet till sina memoarer att hans skildring av uppväxten helt domineras av hans far på grund av alla hans aktiviteter.

> Men bilden av mor är ändå levande, hon var stillsam och accepterade fars ledande ställning. Jag har ett starkt intryck av att hon var den intelligentaste i familjen, även om hon inte själv någonsin gjorde det klart ens för sig själv.

Källor:
Tage Erlanders memoarer del 1, Tidens förlag, 1972.
År med Erlander, Olle Svenning, Bonniers 2018.
Turist i Värmland 2018, Turist i Värmland AB.

Helfrid Sundins modeaffär, i pigkammaren.

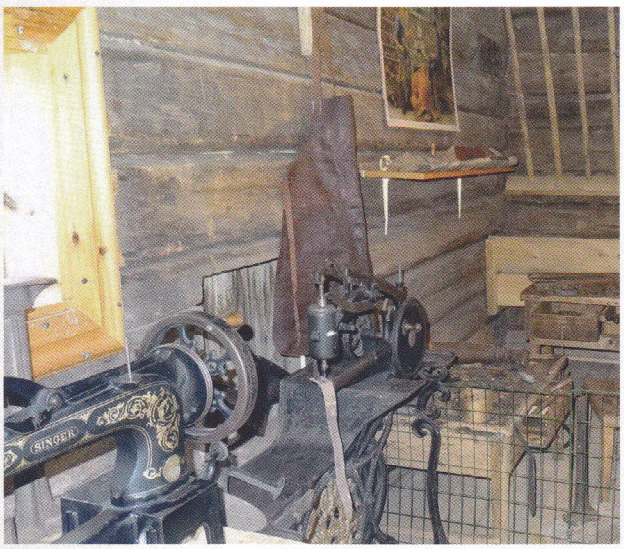

Skomakarens verkstad i stallet.

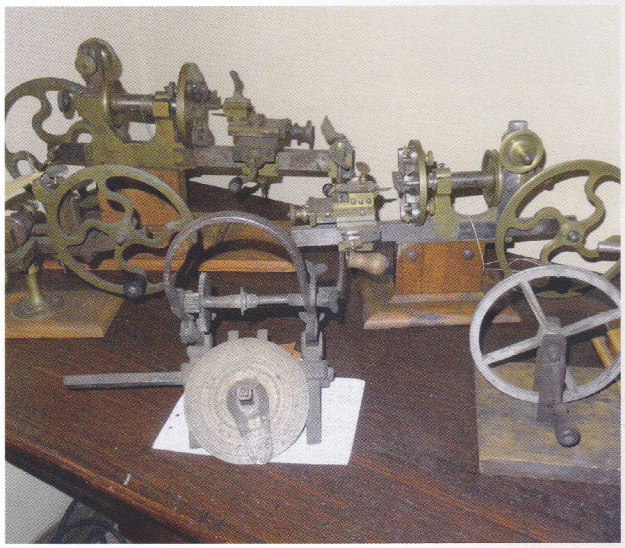
Urmakeriet i Askersbygården.

Utställningen av seldon i Pålsbyboden.

Föremålssamlingen

Lena Eriksson

MITT OMFATTANDE arbete med hembygdsföreningens föremålssamling har fortsatt även detta år. Alla kartonger från Gamla Tingsgårdens Museum som förvarats i lager på Brogården var tidigare hämtade av Birgitha och Bror. De innehöll många spännande kulturföremål. Rena julafton för mig när ljuset och värmen kom åter, så jag kunde börja packa upp. Det mesta av dessa saker är nu fotograferade och dokumenterade.

VI HAR IORDNINGSTÄLLT ett visningsrum i Kôven, på övervåningen i Askersbygården med många av just dessa föremål. Där finns den arkeologiska samlingen, urmakerisamlingen, samt en mängd allmogeföremål, främst från äldre tiders kök med matlagning, bak och slakt med mera.

DÄREFTER STOD Pålsbyboden på tur. Eftersom det finns ett stall med spiltor så fick jag en idé att inreda med utställningar. Där inne fanns tidigare en omfattande mängd "skrot och braåhagrejer" som delvis fraktats bort året innan och under våren tömdes resten. Tusen tack till er alla som hjälpt till med detta, så att man äntligen kan få visa åtminstone en del av sakerna som ingick i Gamla Tingsgårdens Museum.

PÅ VÄGGARNA hänger alla bogträn, däcklar och selbågar som tillhör samlingen av seldon från Tingsgården. I spiltorna finns skomakeriet, snickeriet samt hovslagarens verktyg. I häradsskrivarens kista finns gamla redskap att beskåda. Ett stort tack till "mina" duktiga och tålmodiga skolelever Sara och Noel som hjälpte till att rengöra alla föremål inför utställningen.

PIGKAMMAREN på Pålsbybodens övervåning fick delvis nytt tema inför visningarna under Kulturveckan i Sunne. Hattsamlingen från Helfrid Sundins modeaffär, *Nya Modeaffären*, på Långgatan 21, som visades förra året plockades upp igen. De andra föremålen byttes ut mot vackra snidade mangelbrädor, spinnrockar, kardor och diverse hjälpmedel för bearbetning av ull och lin.

Snickarverkstaden i Pålsbyboden.

Public Choice blev denna Norska Scania Vabis årsmod. 1967.

Lennart Einarsson ställde ut sina akvareller.

Terrängbil VOLVO L 3315.

BM-VOLVO T 800 årsmod. 1972.

Buick årsmod. 1949.

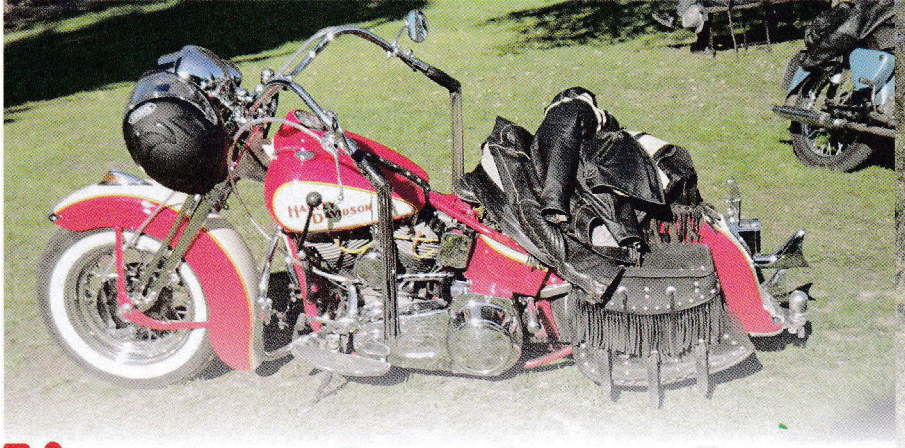

Veteranfordonsdagen

Lena Eriksson

EFTERSOM det blev stor succé för veteranfordonstemat på nävgrötskvällen den 11 juli arrangerade vi ett liknande tema söndagen den 2 september. Denna gång i samarbete med veterantraktorklubben *Askersby Kalasik Klubb*. Redan tidigt på morgonen började alla slags fordon rulla in. Vi hade även tävlingar för mopedåkare. Curt Stenmark och dottern Therese riggade upp olika stationer för de tävlande. Allt byggdes upp inom hembygdsgårdens område. Även tipspromenaden, för både stora och små, med priser som Gerd och Therese hade fixat.

T Ford årsmod. 1923.

ALLA VETERANTRAKTORER kom tuffande i en lång rad, och ställde upp sig perfekt på västra sidan av Askersbygården. En fantastisk syn. Vi stekte våfflor, fläsk och kokade korv för högtryck.

STRAX var alla ytor runt hembygdsgården proppfulla med fordon. Jätteroligt att så många kom. Det fanns deltagare från hela Värmland, Dalarna och även från Norge. Priser delades ut i olika klasser. Alla deltagare fick också diplom. Konferencier var Hasse Andersson. Public Choice blev en lysande gul lastbil, en Scania Vabis från 1967. Ägare Arne Fosser från Örje, Norge.

Volvo PV 444 årsmod. 1956.

BRITA OCH QLING stod för musiken på logen under dagen. Mycket trevligt. Vi hoppas kunna göra om detta till sommaren. Området och miljön här passar så fint för liknande tillställningar. Solen kom med värme och ett strålande höstväder, så vi hade även tur med det.

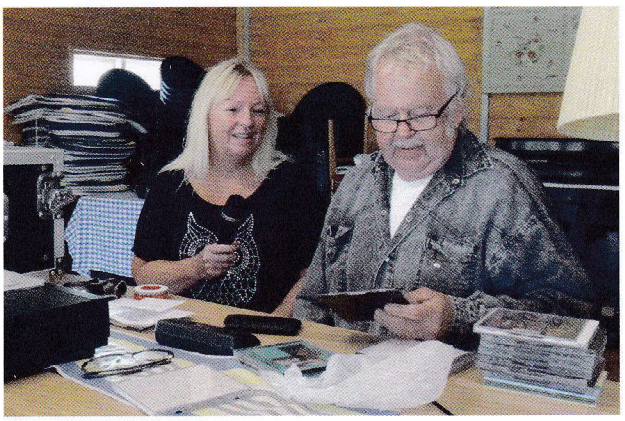

Betelkapellet en 110-årig epok

Ur *Fryksdals-Bygden* 9 september 1948 och 26 oktober 2005. Foto: Ulf Dahlberg.

ETT SEXTIOTAL personer beslöt 1908 att bilda en egen församling och redan året därpå uppförde församlingen en egen kyrka på en idyllisk plats i köpingen, på en liten udde omfluten av den slingrande Lerälven, där kyrkan ligger inbäddad i den yppigaste grönska. Den vackra kyrkans fasad har glatt många.

VERKSAMHETEN i församlingen tog redan från början livlig fart. Samma år som kapellet uppfördes invigdes det. Det är inte bara en omfattande predikoverksamhet som församlingen bedrivit, även hjälpverksamheten har stått på deras program.

FÖRSAMLINGEN har under årens lopp fått glädjen att se tre missionärer ur den egna kretsen gå till uppgifterna på missionärsfältet. Två till Kina och en till Sydafrika. Helfrid Höök och Lars Jansson, åkte till Kina medan fru Hilma Andersson verkade i Sydafrika.

I SLUTET AV 1800-TALET fanns i Sunne sju friförsamlingar med frikyrkor: Betelförsamlingen, Missionskyrkan, Lutherska eller EFS, baptistkapellet Betania, Frälsningsarmén, Filadelfia och Bibeltrogna Vänner som hade sitt kapell på Leran.

TILL 40-ÅRSJUBILEUMET 1948 hölls stora möten lördag och söndag under medverkan av missionsföreståndare J. L. Claesson, missionär Nanny Fredriksson och pastor Herbert Rönnerfors, den sistnämnda hade tidigare förestått församlingen. En ny pastor kom att träda till i församlingen. Han efterträdde då pastor J. Ehrnborg. Den nye pastorn hette Johan Westberg.

PÅ 1920-TALET fanns i Betel söndagsskola och under 1950- och 60-talen hölls ungdomsläger på vintern. Kyrkan fick en viktig funktion som skollokal då Samrealskolan brann 1931. Betel användes då som skollokal i fem år.

INGEMAR FRANSÉN kom 1965 som pastor till församlingen vid sidan av sitt ordinarie arbete som lantbrevbärare. Hösten 2005 hölls det sista mötet i Betelkapellet. Därefter såldes kapellet men verksamheten fanns kvar med bland annat samlingar i hemmen hos medlemmarna.

NU ÄR de tre byggnaderna, Betelkapellet, Hasses Handelsträdgård och boninghuset på Magasinsgatan inköpta av Sunne kommun och kommer att rivas. På platsen planeras nybyggnation av flerbostadshus.

Härmed inbjudes ni hjärtligt att deltaga
i invigningen af Betelkapellet
Sunne Kristna Frisamlings
nya predikolokal i Sunne.

Invigningsprogrammet sträckte sig över dagarna tre, från lördag till måndag. Mycket sång och musik utlovades.

Till invigningen den 30 augusti 1909 äro som talare inbjudna representanter för Missionsförbundet, Ansgariiföreningen, Baptistsamfundet, Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, Frälsningsarmén och Helgelseförbundet.

Bland andra som lovat komma äro:
Komministern C. J. A. Kihlsted
Patron E. M. L. Hedin
Kinamissionären Aug. Carlsson
(iklädd kinesisk dräkt)
Zulumissionären E. Andersson och
Söndagsskolemissionären L. N. Johnson m.fl.

Missions- och Uppbyggelsemöte
hålles i BETEL-KAPELLET, SUNNE, lörd. den 31 juli och söndag den 1 aug.
Talare: missionärerna Ester och Harry Torell från Sydafrika och missionär Helfrid Höök från Kina, H. Heimer och Herbert Karlsson.
Missionsoffer uppbäres.
BETELFÖRSAMLINGEN.

Annons i *Trons Segrar* 1937.

Vårflod vid Betel.

JÖNSSONS BUSS
0565-921 22

I samarbete med vårt dotterbolag
Go 4 Adventure

* Hos oss hittar ni drömresan

* Vi skräddarsyr även resor för grupper och föreningar
0565-921 22
Transportvägen 2
686 31 SUNNE

www.jonssonsbuss.se
www.go4adventure.se

ERM
Eriksson Bygg- & Murarservice
070-645 72 41 • Östra Ämtervik

Barnmorskearbetet i Fryksdalen förr

Maj Larsson, barnmorska Sunne VC

BLI GRAVID föda och amma barn är det mest naturliga och friska som ingår i vårt kvinnoliv. Det finns något så naturligt i det så vi ibland måste häpna över och beundra våra kroppar som kan och det bara finns där.

KVINNOR HAR I alla tider hjälpt varandra vid födande. I Bibelns 2:a Mosebok 1:a kapitlet berättas om hjälpkvinnorna Siprha och Pua. Farao befallde att alla barn skulle dödas, "Men hjälpkvinnorna fruktade Gud och lät barnen leva. Gud lät det gå bra för barnmorskorna."

DET ÄR OCKSÅ så komplicerade mekanismer som ställer stora krav på våra kroppar och omgivning och att allt går inte som det borde alla gånger. Naturens nyckfullhet? Eller. Trots allt råkar 15 procent av alla graviditeter, förlossningar och barnsängstid ut för komplikationer. Det som kan hända är havandeskapsförgiftning, blödning, infektion och att förlossningen avstannar. Så har det alltid varit och är så än i dag. Kvinnor som är undernärda, anemiska, fattiga och bor dåligt med trångboddhet, kyla och väglöss klarar sämre av dessa komplikationer. I början av 1700-talet var mödra- och barnadödligheten stor. Mellan 5 och 10 procent av födande kvinnor dog.

Stina Nilsson, barnmorska i Östra Ämtervik.

SVERIGE VAR FÖRST i världen med att föra statistik över födda och döda. Tabellverket inrättades 1743 och var föregångare till Statistiska Centralbyrån. Siffrorna var chockerande höga över mödra- och barnadödligheten. Något måste göras och flera åtgärder sattes in. Idag ser vi att den utbildade barnmorskan som kom att arbeta i varje socken i hela landet och aseptiken (tvätta händerna för att förhindra smitta) var viktiga åtgärder.

DEN FARLIGA barnsängsfebern, streptokockinfektionen, under framför allt slutet av 1800-talet var orsaken till de höga dödstalen, mer förekommande på de stora barnbördshusen i städerna än ute på landet.

ÅR 1843 BESTÄMDES att det skulle finnas en utbildad barnmorska i varje socken i Sverige. Det var bra att barnmorskan kom till hjälp där hon bäst behövdes, alltså på landsbygden där de flesta i Sverige bodde och verkade, socknen skulle vara ansvarig för att en barnmorska anställdes och avlönades.

TILL GRÄSMARK kom den första barnmorskan i Fryksdalen, 1856, Paulia Olzon (född Fogelin 1818–1905). Enligt sockenstämmoprotokoll skall, *13½ tunna havfre, fria husrum och 20 riksdaler i vedpengar vara ersättning.*

SOM FÖRSTA barnmorska i Östra Ämtervik kom Maria Larsson 1882. Hon efterträddes 1896 av Stina Nilsson (född Svensson 1870–1942) som arbetade till början av 1930-talet. Stinas barnmorskeutrustning fick jag i gåva av barnbarnet Gunnel Lagerquist. Förutom alla förlossningar hon skulle biträda vid, som 1919 var 55 förlossningar i Östra Ämtervik, engagerade hon sig tillsammans med bland andra Selma Lagerlöf i rösträttsfrågan. Första barnmorskan i Sunne var Anna Helin som började arbeta 1881.

AMANDA HOLMBERG (1884–1974) var barnmorska i Sunne och drev under åren 1927–1943 ett förlossningshem tillsammans med sin trotjänarinna, Edit Eriksson, som ägde fastigheten. Dit kunde kvinnor komma för att

Hygien.

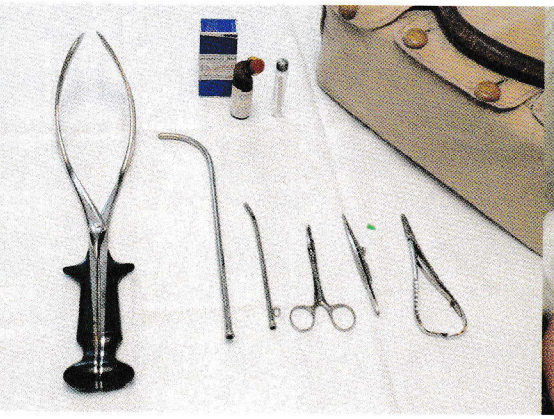

Barnmorskans instrument.

Det blev en flicka!

föda, någon smärtlindring förutom att stå framför den öppna brasan fanns inte berättas det. Maten som fröken Eriksson lagade var både näringsrik och mycket god. Att uppsöka ett förlossningshem var inte det vanligaste i en tid när de flesta förlossningar skedde i hemmet dit barnmorskan kom.

DET VI I DAG KALLAR upplysande förebyggande folkhälsoarbete började som en del i att det moderna Sverige och folkhemmet växte fram. Barnmorskan blev med sin erfarenhet att besöka människor i sina hem vid barnafödslar en del i kartläggningen i hur människor bodde för hundra år sedan. Resultatet var oroande. Människor bodde trångt och undermåligt med både råttor och löss. Fattigdomen var stor med sjukdomar och undernäring som följd.

MAKARNA Alva och Gunnar Myrdals bok i *Kris i befolkningsfrågan* blev en viktig rapport och startskottet för en socialpolitik som saknar motstycke i historien. På 1930-talet permanentades mödra- och barnavårdscentraler, verksamheter som varit ganska anspråkslösa. Startskottet för förebyggande arbete hade startat. Nu skulle riskerna för havandeskapsförgiftning, anemi, TBC och mycket annat kartläggas. Barnmorskor ansågs skapa speciellt god kontakt med patienterna och därför lättare kunde bedriva hälsoupplysning. Möjligen bedrevs också någon form av familjeplanering (för gifta kvinnor) även om den saken omnämndes i ganska luddiga formuleringar.

MAN BRUKAR SÄGA att fram till 1945 skedde de flesta förlossningar i hemmen, men efter och i samband med att många stora sjukhus byggdes flyttade förlossningarna dit. I Sunne fanns ett BB mellan 1950 och 1959. Dit skänktes två dopklänningar från Sunne Husmorsförening eftersom det inte var så ovanligt med dop på BB. Dopklänningarna finns kvar än i dag för utlåning. De flesta ammade sina barn fram till 1945 därefter har det minskat. I dag är det 75 procent som ammar barnen till tre månaders ålder.

EMMY ALMER (1911–1992) kom att arbeta både på Sunne BB och bygga upp den förebyggande mödravården, som hade sitt säte på gamla biblioteksshuset en trappa upp, gamla posthuset som det också kallas. Där fanns en distriktsläkar- och sköterskemottagning samt barnavårdscentral (BVC) och mödravårdscentral (MVC). Förutom det sedvanliga mödravårdsarbetet med att kontrollera blodtryck, urinprov, avlyssning av fosterljud samt mäta livmoderns tillväxt införde Emmy förlossningsförberedelser i form av mödragymnastik med avslappningsövningar och praktisk barnkunskap. Syftet var att förlossningen skulle bli en källa till glädje och inte en skäckupplevelse med ångest som det står i medicinalverkets riktlinjer från 1940. Emmy arbetade fram till 1972 på mödravårdscentralen på Sunne Vårdcentral.

PÅ 1950-TALET blev också barnmorskearbetet uppdelat i två olika linjer: en där barnmorskan uteslutande arbetade inom den slutna förlossningsvården på sjukhus och den andra i den öppna distriktsvården med förebyggande folkhälsoarbete.

BARNMORSKAN ÄR I DAG en naturlig del i det förebyggande folkhälsoarbetet inom området sexuell och reproduktiv hälsa. Utveckling sker och i dag handlägger barnmorskan självständigt den normala graviditeten, förlossningen och eftervården. Preventivmedelsrådgivning, arbetar på ungdomsmottagning, leder föräldrautbildningar tar gynekologiska cellprover samt deltar i skolans sex- och samlevnadsutbildnig.

Första handlaren i Stöpafors

Kerstin Meric

Södra Karlberg efter 1915. Byggt som affär med två lägenheter om vardera ett rum och kök. Affärslokalen låg mitt i byggnaden. På bilden: Klara Ve Ria, Ester, Erik och Rut.

DEN FÖRSTE lanthandlaren i Stöpafors i dess verkliga bemärkelse blev Jonas Karlsson. Kanske fanns det redan tidigare en brukshandel, vilket var vanligt på bruksorter. Då var det ägaren som fått tillstånd att driva handel med dagligvaror för att underlätta för de anställda. Ofta tog de ut matvaror och skrev upp det för att sedan kvitta mot lönen, som inte var så hög. Det gjorde att många kom i en ekonomisk beroendeställning till sin arbetsgivare.

JONAS KARLSSON var smålänning och inflyttade från Falu län år 1876. Året därpå gifte han sig med en smedsdotter från Stöpafors. Hans hustru Sara Maria Aldrin var före giftermålet småskollärare i Stöpafors. Enligt muntliga berättelser bodde de på Karlberg, en stor vit byggnad ovanför Såghag på västra sidan Stöpaälven. Det berättas också i den muntliga traditionen att där fanns en affär i mitten på huset och en lägenhet på var sida om denna. Grunden av huset syns tydligt på ett fotografi från 1920–1930, som jag bevarat. Norr om Såghag fanns en bro över älven till huset, som hade sin trädgård i sluttningen mot älven. Bakom huset låg en stor stenkällare som är väl synlig än i dag.

BERÄTTELSER från 1970-talets torpinventering talar om att här hade Jonas Karlsson sin affär. I skogen tycker man i dag och det känns konstigt, men vid den tiden var skogen bebodd. Vid huset skall också tidigare ha funnits en kritpipetillverkning. Det har hittats formar från den, men om det var Jonas Karlsson som stod bakom verksamheten är ovisst.

DET BERÄTTAS vidare att Jonas Karlsson skall ha gjort konkurs och att han därefter åkte till Amerika för att arbeta ihop pengar för att kunna betala sina skulder. Han återvände till Värmland. Det sägs också att när han gick ur tiden blev han begravd i sin bröllopskostym, enligt vad folk berättat skulle det ha varit en amerikansk sed.

JONAS KARLSSON FLYTTADE till Lill-Smocken på Norra Ånas mark när han gifte om sig med Kajsa Nilsdotter (Kajsa i Smocken) från Östings. Han dog av slag på väg till Smocken bärandes på en potatissäck.

ICA Supermarket
BBB Sunne
BRA BRETT & BILLIGT

0565-13540
ÖPPET ALLA DAGAR
08.00–22.00

ASKERSBY
BYGG AB
Tomas 070-600 21 70 • Johan 072-201 66 91

BROBY
FÄRGHALL ALCRO

GÖR ETT BESÖK
HOS OSS
DET LÖNAR SIG

Bryggaregatan 3
SUNNE
Tel 0565-107 20

Studiebesök hos Westlunds

Kjell Göthe

I BÖRJAN AV 1900-TALET fanns det flera lanthandlare i Stöpafors, men Westlund var den som överlevde längst och den var, när jag var liten, en samlingspunkt i byn. Att få gå dit var en högtidsstund och innebar att man förmodligen först hade fått en slant av någon vuxen att spendera på femöreskola eller annat godis. Min minnesbild är att där alltid fanns kunder, vuxna som samtalade med varandra och fick veta vad som hänt på bygden i väntan på sin tur att handla. De stod bland ett virrvarr av spännande varor, staplade från golv till tak, och så minns jag alla dessa små trälådor att dra ut och som innehöll de mest skiftande prylar, ja det fanns så mycket att förundras över.

J. F. Westlund.

JAG BAD STOREBROR Stig beskriva sina minnen från Westlunds. Han sade att jämfört med en affär idag fanns en tydlig butiksdisk och bakom den stod ägaren eller butiksbiträdet och expedierade. Då tänkte han inte på det, men lanthandeln var egentligen ett stort varulager med ett myller av varor och på disken fanns godis i glasbehållare eller pappförpackningar, kola, godisklubbor, Pix- och Viol-tabletter och lakrits, minns han och hur det doftade så gott. Det var förstås knepigare med färskvaror för mjölk köptes ju på bondgårdar, liksom ägg till exempel, reflekterar han vidare. Men han minns att det fanns kött att köpa.

HÄR KAN TILLÄGGAS att butiken sannerligen var fylld av allehanda varor, hästskor hängde på en ställning, fotogenlampor svajade i taket tillsammans med herr- och damskor och väskor av olika slag, på hyllorna Palmolive schampoo, Tomte-Skur, Merkur bästa tvättpulver och på golvet stod stora kaggar med svagdricka och flaskor med pilsner. På en plats som liksom blivit över satt en skylt där det stod *Ombud för Tipstjänst.* Hur var J. F. Westlund själv då? Jo, som jag minns honom vänlig, pratsam och samtidigt effektiv ungefär som "Sjöqvisten" i de gamla Åsa-Nisse-filmerna.

Skolbarnen i Stöpafors besöker J. F. Westlunds affär. Foto: Jan Andersson.

SUNNE JÄRNHANDEL

Sunne Järnhandel AB

Allégatan 13
0565-13500

STÖRST UTBUD AV TIDNINGAR I FRYKSDALEN!

Vykort
Godis
Choklad
Dricka

Glass
Böcker
Te i lösvikt
med mera

GENERÖSA ÖPPETTIDER
MÅN–FRE 06⁰⁰–18⁰⁰, LÖR–SÖN 08⁰⁰–15⁰⁰

Direkten
WESTERN UNION MONEY TRANSFER
GO

KVARNGATAN 3 • 0565-12945

BERGQVIST
GUMMIVERKSTAD AB SUNNE 0565-71 14 35
Industrigatan 9, 686 30 SUNNE

däck och fälgar
till allt som rullar

Välkommen till butiken med det lilla extra!

KLÄDER FÖR ALLA FORMER STRL. 34–56
• The Masai • Baldino • Q'neel • Olars Ulla • Mingel
• Micha • Grizas • Signature • Handberg • Ralston
• Brandtex • Bohéme • Cissi & Selma

INREDNING OCH PRESENTER
• Klässbols Linneväveri • Ekelunds Linneväveri
• Green Gate • NyblomKollén • Miljögården
Lena Linderholm • Smide • Keramik
Klenellglas • Klippan • Barbara Bukovski

SKOR • SMYCKEN • SCARVES • VÄSKOR
Byxproblem? Prova den magiska stretchbyxan och jeansen från LauRie och Para Mi, strl. 34–56!

Fryksdals Form
Vi finns på Facebook och Instagram

Kvarngatan 18, SUNNE • 0565-130 31
www.fryksdalsform.se

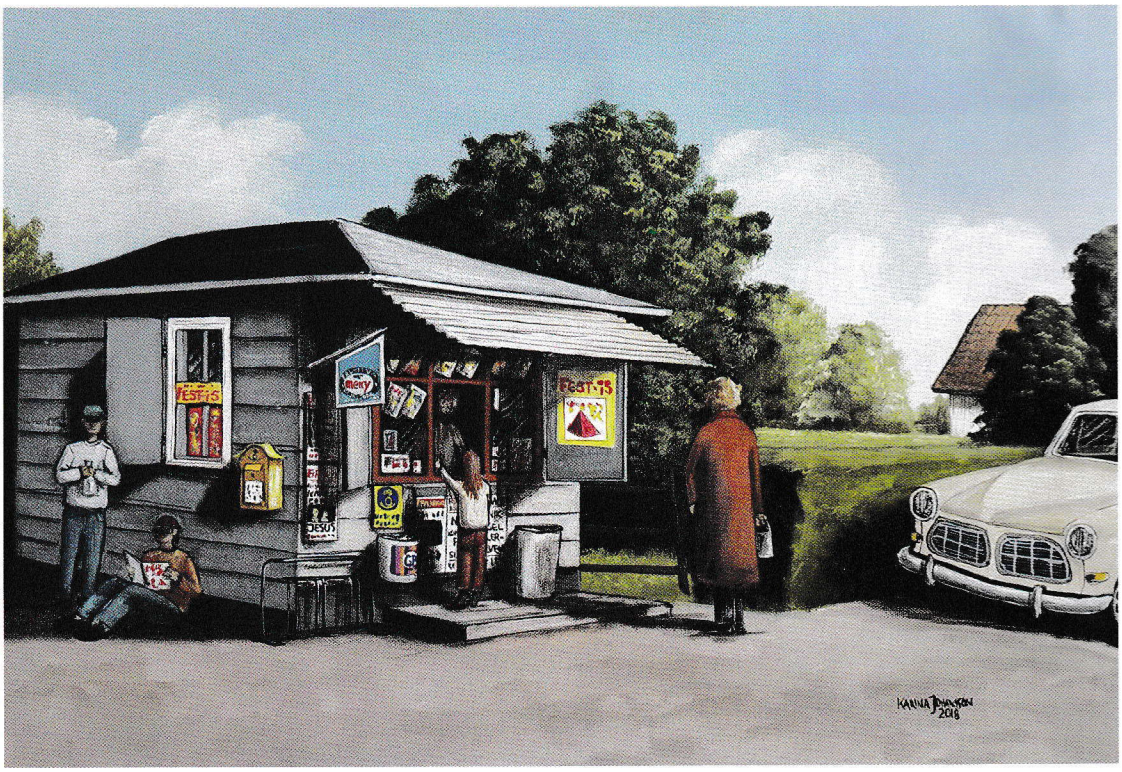

Haglunds kiosk. Karina Johansson, akryl, 2018.
Karina Johansson har målat av nio tidigare kiosker som funnits i Sunne.

Haglunds kiosk

Barbro Haglund-Hassel

MINA föräldrar Hildur och Karl Haglund drev kiosken vid Träsgårdsgatan–Brobygatan under åren 1946 till 1972. Det var precis efter andra världskriget och var väl ganska vanskligt att starta upp en affärsrörelse på den tiden. Men min far kände väl att det blåste nya vindar då, och ville prova på något nytt. Själv kommer jag ihåg att jag var med och expedierade redan under det första året. Jag klev först upp på en tom dricksback och sedan upp på själva disken för att lyfta luckan. Men det blev en vana det också. Under hela min uppväxt deltog jag i kiosken samtidigt som vi ungar spelade brännboll ute på gatan. Trafiken var inte så intensiv på den tiden. Sedan skulle man ned till Pressbyrån och hämta tidningar två gånger om dagen, bland annat till Hotell Gästis (numera Broby Gästgivaregård) och leverera tidningar till deras gäster.

Under efterkrigsåren började bananer dyka upp i handeln i Sverige. Det var lite speciellt. Jag blev ju frestad av allt godiset i kiosken och ville ha, men mamma Hildur sa:

– Ta en banan i stället Barbro, och jag var lydig, så som man skulle vara.

Det är nog inte många barn som ätit så mycket bananer som jag gjorde på den tiden. Det var förstås bättre än godis.

En annan tanke som kommer upp just nu är om de första glassleveranserna till kiosken. En herre som hette Mellkvist kom dragande med en kärra med glass och torris runt om glassen. Då gällde det att snabbt få in den i frysboxen. Han själv sålde glass ute på Sunne. Kanske någon kommer ihåg honom?

Vill även nämna hur personligt det blev många gånger, speciellt för mamma Hildur. Unga som gamla kom till henne med sina problem. Hon var en mycket god lyssnare och jag kan nog utan skryt säga att det var många som fick hennes ”psykologiska” hjälp. Det fanns ju inte så många psykologer och kuratorer på den tiden. Utan det blev Hildur i kiosken som hjälpte till att lösa många problem.

Till saken hör, att hon aldrig nämnde för vare sig pappa Karl eller mig, vem och vad de talat om. Det bara var så. Får man ett förtroende så ska man bevara det. Tilläggas bör att dagskassorna var inte så stora under den tiden vi hade kiosken. Men den var väl en samlingspunkt i detta villaområde – Skäggeberg.

Kiosken står kvar på samma ställe vid korsningen Trädgårdsgatan–Brobygatan. Den användes som gäststuga från 1972 till 2010, då vi sålde fastigheten inklusive kiosken.

Hjerpe Buss AB

Lövstaholm

Beställningstrafik

Linjetrafik

Skolskjutsar

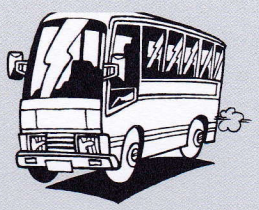

Lars Hjerpe 0565-850 78
www.hjerpebuss.se

LBC WETAB

SUNNE 0565-71 12 55
TORSBY 0560-120 60

VI UTFÖR
Transporter ▪ Maskinarbeten
Krossning av berg ▪ Väggrusning

VI LEVERERAR
MAKADAM ▪ GRUS ▪ SAND
MATJORD ▪ TÄCKBARK
CONTAINERUTHYRNING

www.lbcwetab.se

AB KARL HEDIN

PLANTA TILL PLANKA FRÅN

Rönna Väg 11, Tel 0565-135 20
Måndag–Fredag 7–17
Lördag 9–13
www.abkarlhedin.se

RANUNGERS
TRÄDGÅRDSSERVICE
070 33 747 17

RANUNGERS EL- & TRÄDGÅRDSSERVICE AB
TONERUD 172
686 94 ROTTNEROS

Välkomna till

SUNNE HEMBYGDSFÖRENINGS
ÅRSMÖTE 2019

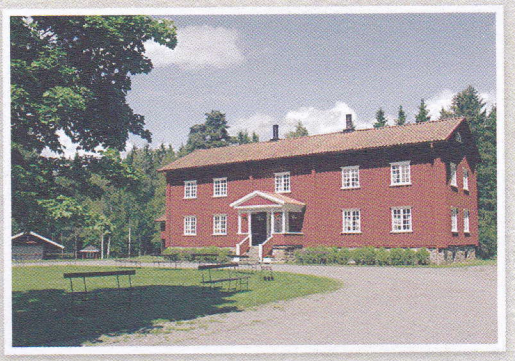

SUNNE

Lördag 9 mars 15.00

i Askersbygården

Program:

Årsmötesförhandlingar.

Vi bjuder på kaffe och smörgåstårta.

Styrelsen

DigitalTryckNu, ONSALA 2019